

ਜੂਨ 2018, ਅੰਕ 1

Magazine on Low External Input Sustainable Agriculture



ਖਾਸ ਖੇਤਾਬੀ ਸੰਸਕਰਣ





ਲੀਜ਼ਾ ਪੰਜਾਬੀ ਦਸੰਬਰ 2017

ਲੀਜ਼ਾ ਇੰਡੀਆ ਦਾ ਸੱਤਵਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਅੰਕ ਲੀਜ਼ਾ ਇੰਡੀਆ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਖੇਤੀ ਵਿਰਾਸਤ ਮਿਸ਼ਨ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਅੰਕ ਵਿੱਚ ਲੀਜ਼ਾ ਇੰਡੀਆ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੇ ਕੁੱਝ ਮੂਲ ਲੇਖਾਂ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

AME Foundation
No. 204, 100 Feet Ring Road, 3rd Phase,
Banashankari 2nd block, 3rd stage,
Bangalore- 560085, India
Tel: +91-080-22699512, +91-080-22699522
Fax: +91-080-22699410
E-Mail: leisaindia@yahoo.co.in

ਖੇਤੀ ਵਿਰਾਸਤ ਮਿਸ਼ਨ

ਗਲੀ ਨੰ. 4, ਆਰ. ਵੀ. ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਗਰ, ਬਾਜਾਖਾਨਾ ਰੋਡ,
ਜੈਤੋ-151202 ਸੰਪਰਕ: 01635-231415, 503415
ਵੈਬਸਾਈਟ: khetivirasatmission.org
ਈਮੇਲ: khetivirasatmission@gmail.com

ਲੀਜ਼ਾ ਇੰਡੀਆ ਏ. ਐੱਮ. ਈ. ਫਾਂਊਂਡੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਆਈ. ਐੱਲ. ਈ. ਆਈ. ਏ. ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਤ੍ਰਿਮਾਸਿਕ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਹੈ।

ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ: ਕੇ. ਵੀ. ਐੱਸ. ਪ੍ਰਸਾਦ, ਏ. ਐੱਮ. ਈ. ਫਾਂਊਂਡੇਸ਼ਨ

ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਸੰਪਾਦਕ: ਟੀ. ਐੱਮ. ਰਾਧਾ, ਏ. ਐੱਮ. ਈ. ਫਾਂਊਂਡੇਸ਼ਨ

ਅਨੁਵਾਦ ਕੋਆਰਡੀਨੇਟਰ: ਪੂਰਨਿਮਾ, ਏ. ਐੱਮ. ਈ. ਫਾਂਊਂਡੇਸ਼ਨ

ਸੰਪਾਦਕ ਮੰਡਲ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸੰਸਕਰਨ: ਉੱਦਮ ਦੱਤ,

ਗੁਰਪੀਤ ਦਬਝੀਖਾਨਾ, ਅਮਨਜੋਤ ਕੌਰ

ਪ੍ਰਬੰਧਨ: ਜੀ. ਜੀ. ਰੁਕਮਨੀ, ਏ. ਐੱਮ. ਈ. ਫਾਂਊਂਡੇਸ਼ਨ

ਲੇਆਉਟ ਅਤੇ ਟਾਈਪ ਸੈਟਿੰਗ: ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ

ਛਪਾਈ: ਜੈ ਆਫਸੈਟ ਪ੍ਰਿੰਟਰਸ, ਇੰਡਸਟ੍ਰੀਅਲ ਏਰੀਆ, ਫੇਜ਼ 2, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ

ਆਵਰਟ ਫੋਟੋ: ਖੇਤੀ ਵਿਰਾਸਤ ਮਿਸ਼ਨ

ਲੀਜ਼ਾ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਦੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ: ਫਾਰਮਿੰਗ ਮੈਟਰਜ਼ (ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ)

ਲੀਸਾ ਰੀਵਿਸਟਾ ਡੇ ਐਗਰੀਕੋਲੋਜੀਆ (ਲਾਤੀਨੀ ਸੰਸਕਰਨ)

ਲੀਸਾ ਇੰਡੀਆ (ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ, ਕੰਨੜਾ, ਤਾਮਿਲ, ਤ੍ਰਿਭੁਆ, ਮਰਾਠੀ, ਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਤੇਲਗੂ ਸੰਸਕਰਨ)

ਐਗਰੀਕੋਲ (ਪੱਛਮੀ ਅਫਰੀਕਾ, ਫਰੈਂਚ ਸੰਸਕਰਨ)

ਐਗਰੀਕਲਚਰਜ਼ ਐਕਸਪੀਰੀਅੰਸਿਅਸ ਏਮ ਐਗਰੀਕੋਲੋਜੀਆ ਬ੍ਰਾਜ਼ੀਲ

ਬੋਆਬਾਬਾਈਸਟ ਅਫਰੀਕਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਨ)

ਸੰਪਾਦਕ ਵੱਲੋਂ ਲੇਖਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਬਾਰੇ ਪੂਰੀ ਸਾਵਧਾਨੀ ਵਰਤੀ

ਗਈ ਹੈ। ਫਿਰ ਵੀ ਸਾਂਝੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਮੀ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸਬੰਧਤ ਲੇਖਕ ਦੀ ਹੋਵੇਗੀ।

ਮਾਇਜ਼ੇਰੀਅਰ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਅਤੇ ਖੇਤੀ ਵਿਰਾਸਤ ਮਿਸ਼ਨ ਉੱਦਮ ਸਦਕਾ

ਏ. ਐੱਮ. ਈ. ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ

ਪਿਆਰੇ ਪਾਠਕੋ

ਏ. ਐੱਮ. ਈ. ਫਾਂਊਂਡੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਖੇਤੀ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਲੀਜ਼ਾ ਇੰਡੀਆ ਦੇ ਖੇਤੀ ਵਿਰਾਸਤ ਮਿਸ਼ਨ ਵੱਲੋਂ ਕੱਢੇ ਗਏ ਪੰਜਾਬੀ ਸੰਸਕਰਨ ਦਾ ਨੌਵਾਂ ਅੰਕ ਆਪਜੀ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਕਰਦਿਆਂ ਸਾਨੂੰ ਬੇਹੱਦ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਨੂੰ ਆਪਜੀ ਤੋਂ ਮਿਲ ਰਹੇ ਭਰਪੂਰ ਹੁੰਗਾਰੇ ਅਤੇ ਪਿਆਰ ਸਦਕਾ ਲੀਜ਼ਾ ਪੰਜਾਬੀ ਰਾਹੀਂ ਆਪਜੀ ਨਾਲ ਉੱਚ ਮਿਆਰੀ ਅਤੇ ਅਰਥਪੂਰਨ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸਾਂਝੀ ਕਰਨ ਦੀ ਸਾਡੀ ਪ੍ਰੀਤਯੋਗਤਾ ਹੋਰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋਈ ਹੈ।

ਸਾਡੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇਹ ਹੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਰਹੇਗੀ ਕਿ ‘ਲੀਜ਼ਾ ਇੰਡੀਆ’ ਦੁਆਰਾ ਖੇਤੀ-ਕਿਸਾਨੀ ਦੀ ਬਿਹਤਰੀ ਅਤੇ ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਟਿਕਾਊ ਆਜੀਵਿਕਾ ਦਾ ਸਨਮਾਨਜਨਕ ਸਾਧਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਚੇਤਨ ਕਿਸਾਨਾਂ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨ ਰਿਤੈਸ਼ੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਕਾਮਯਾਬ ਤਜਰਬਿਆਂ ਅਤੇ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਕਿਸਾਨ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤ ਪੱਖੀ ਖੇਤੀ ਤਕਨੀਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਜੀ ਨਾਲ ਨਿਰੰਤਰ ਸਾਂਝਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

ਇਹ ਵੀ ਧਿਆਨ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਗਿਆਨ, ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਤੇ ਤਕਨੀਕਾਂ ਦਾ ਇਹ ਲਿਪੀਬੱਧ ਆਦਾਨ-ਪ੍ਰਦਾਨ ਹਰ ਪੱਖੋਂ ਸਟੀਕ ਅਤੇ ਭਰੋਸੇਮੰਦ ਹੋਵੇ। ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਦੇ ਇਸ ਅੰਕ ਵਿੱਚ ‘ਲੀਜ਼ਾ ਇੰਡੀਆ’ ਦੇ ਮੂਲ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਨ ਦੌਰਾਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੁੱਝ ਚੋਣਵੇਂ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਲੇਖਾਂ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਉਲੱਥਾ ਤੁਹਾਡੀ ਨਜ਼ਰ ਕਰਨ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਆਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਲੀਜ਼ਾ ਇੰਡੀਆ ਦਾ ਹਬਲਾ ਪੰਜਾਬੀ ਸੰਸਕਰਨ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀਆਂ ਆਸਾਂ ’ਤੇ ਖਰ੍ਹਾ ਉੱਤਰੇਗਾ।

ਲੀਜ਼ਾ ਇੰਡੀਆ ਟੀਮ
ਜੂਨ-2018

ਲੀਜ਼ਾ ਘੱਟ ਬਾਹਰੀ ਆਗਤਾਂ ਅਤੇ ਟਿਕਾਊ ਖੇਤੀ ਦੀ ਸਿਰਮੌਰ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਹੈ। ਇਹ ਕੁਦਰਤ ਨਾਲ ਇੱਕਮਿੱਕਤਾ ਰਾਹੀਂ ਫਸਲਾਂ ਦਾ ਉਤਪਾਦਨ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਆਮਦਨ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਤਕਨੀਕੀ ਅਤੇ ਸਮੁਦਾਇਕ ਪਹਿਲਕਦਮੀਆਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਲੀਜ਼ਾ ਕੁਦਰਤੀ ਸੋਮਿਆਂ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਸਰਵਉੱਤਮ ਇਸਤੇਮਾਲ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਪੁਰਸ਼ ਕਿਸਾਨਾਂ ਅਤੇ ਸਮੁਦਾਇਆਂ ਦੇ ਸ਼ਬਕਤੀਕਰਨ ਲਈ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਆਪਣੇ ਗਿਆਨ, ਹੁਨਰ, ਆਪਣੀਆਂ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ, ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਅਦਾਰਿਆਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ’ਤੇ ਆਪਣਾ ਭਵਿੱਖ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਲੀਜ਼ਾ ਖੇਤੀ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਬਦਲਦੀਆਂ ਹਾਲਤਾਂ ਅਤੇ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਮੁਤਾਬਿਕ ਢਾਲਣ ਲਈ ਖੇਤੀ ਦੇ ਸਹਿਭਾਗੀ ਤਰੀਕੇ ਅਪਣਾ ਕੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਅਤੇ ਖੇਤੀ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਰਨਾ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਮਰਥਾ ਵਧਾਉਣ ’ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਲੀਜ਼ਾ ਰਵਾਇਤੀ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨ ਨੂੰ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਜੋੜ ਕੇ ਨੀਤੀ ਨਿਰਮਾਣ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅਗਲੇਰੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਅਨੁਕੂਲ ਵਾਤਾਵਰਣ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਲੀਜ਼ਾ ਇੱਕ ਵਿਚਾਰ ਹੈ, ਇੱਕ ਪਹੁੰਚ ਹੈ ਇੱਕ ਰਾਜਨੀਤਕ ਸੁਨੇਹਾਂ ਹੈ।

ਏ. ਐੱਮ. ਈ. ਫਾਂਊਂਡੇਸ਼ਨ ਰਵਾਇਤੀ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਨਿਵੇਕਲੀਆਂ ਤਕਨੀਕਾਂ ਦੇ ਮਾਧਿਅਮ ਨਾਲ ਘੱਟ ਬਾਹਰੀ ਆਗਤ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਰਾਹੀਂ ਟਿਕਾਊ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਏ. ਐੱਮ. ਈ. ਫਾਂਊਂਡੇਸ਼ਨ ਦੱਖਣ ਦੇ ਅਰਧ ਖੁਸ਼ਕ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਛੋਟੇ ਅਤੇ ਸੀਮਾਂਤ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਖੇਤੀ ਦੇ ਬਦਲ ਤਿਆਰ ਕਰਨ, ਗਿਆਨ ਵਧਾਉਣ, ਸਿਖਲਾਈ, ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਵਿਕਾਸ ਏਜੰਸੀਆਂ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਅਤੇ ਅਨੁਭਵ ਵੰਡਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਏ. ਐੱਮ. ਈ. ਫਾਂਊਂਡੇਸ਼ਨ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਗੁੱਛਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇੱਛਕ ਕਿਸਾਨ ਸਮੂਹਾਂ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬਦਲਵੇਂ ਖੇਤੀ ਪੱਦਤੀ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਅਪਣਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਕਾਰਜ ਪੂਰੀ ਸ਼ਿੱਦਤ ਨਾਲ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਥਾਨ ਸਬੰਧਤ ਕਿਸਾਨਾਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਦਾਰਿਆਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਦੇਖਣ-ਸਮਝਣ ਦੀ ਸਮਰਥਾ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿੱਖਣ ਲਾਇਕ ਹਾਲਤਾਂ ਦੇ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਗੈਰ ਸਰਕਾਰੀ ਸੰਗਠਨ ਅਤੇ ਗੈਰ ਸਰਕਾਰੀ ਸੰਗਠਨਾਂ ਦੇ ਨੈੱਟਵਰਕ ਵੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੈ। www.amefound.org

ਖੇਤੀ ਵਿਰਾਸਤ ਮਿਸ਼ਨ ਸਵੈਨਿਰਭਰ, ਸਵੈਮਾਣੀ, ਸਵਦੇਸ਼ੀ ਖੇਤੀ ਅਤੇ ਸਰਬਤ ਦੇ ਭਲੇ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਲੋਕ ਲਹਿਰ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਜਨਮ ਵਰ੍ਹੇ ਮਾਰਚ, 2005 ਤੋਂ ਹੀ ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਦੋਰਪੇਸ਼ ਖੇਤੀ ਸਿਹਤਾਂ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਅਤਿ ਗੰਭੀਰ ਸੰਕਟ ਖਿਲਾਫ਼ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਚੇਤਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਸੰਕਟ ਦੇ ਮੂਲ ਕਾਰਣ ਜ਼ਹਿਰੀਲੀ ਰਸਾਇਣਿਕ ਖੇਤੀ ਦੇ ਬਦਲ ਵਜੋਂ ਜ਼ਹਿਰ ਮੁਕਤ ਕੁਦਰਤੀ ਖੇਤੀ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਲਈ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਹੈ। ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ ਸੂਬੇ ਭਰ ਵਿੱਚ ਸੈਂਕੜੇ ਕਿਸਾਨ ਖੇਤੀ ਵਿਰਾਸਤ ਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਹਿਨੁਮਾਈ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਸਫਲਤਾ ਨਾਲ ਜ਼ਹਿਰ ਮੁਕਤ ਕੁਦਰਤੀ ਖੇਤੀ ਦੀ ਸੁਨਹਿਰੀ ਇਬਾਰਤ ਲਿਖ ਰਹੇ ਹਨ। www.khetivirasatmission.org

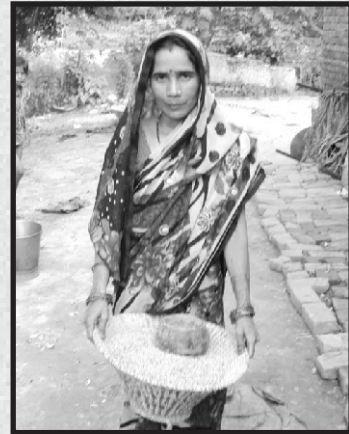
ਮਾਇਜ਼ੇਰੀਅਰ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ 1958 ਵਿੱਚ ਹੋਈ। ਇਹ ਜ਼ਰਮਨ ਕੈਥੋਲਿਕ ਬਿਸ਼ਪ ਦੀ ਵਿਕਾਸਤਮਕ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਮਕ ਸੰਸਥਾ ਹੈ। ਬੀਤੇ 50 ਤੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਮਾਇਜ਼ੇਰੀਅਰ ਅਫਰੀਕਾ, ਏਸ਼ੀਆ ਅਤੇ ਲੈਟਿਨ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਗਰੀਬੀ ਖਿਲਾਫ਼ ਲੜਨ ਲਈ ਵਚਨਬੱਧ ਹੈ। ਜਾਤੀ, ਧਰਮ ਅਤੇ ਲਿੰਗ ਭੇਦ ਤੋਂ ਉਪਰਾਮ ਮਾਇਜ਼ੇਰੀਅਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਨੁੱਖੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਹਿੱਤ ਸਹਿਯੋਗ ਲਈ ਤਤਪਰ ਹੈ। ਮਾਇਜ਼ੇਰੀਅਰ ਗਰੀਬਾਂ ਅਤੇ ਜ਼ਰੂਰਤਮੰਦਾ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਅਪਣਾਏ ਗਏ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਸਹਿਯੋਗ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਆਪਣੇ ਸਥਾਨਕ ਭਾਗੀਦਾਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਲਾਭਪਾਤਰੀਆਂ ਅਤੇ ਸਹਿਯੋਗੀ ਸੰਗਠਨਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਸਥਾਨਕ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਰੂਪਰੇਖਾ ਤੈਅ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਬੰਧਤ ਪੌਜ਼ੇਕਟ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਿਯੋਗ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਮਾਇਜ਼ੇਰੀਅਰ ਆਪਣੇ ਸਹਿਭਾਗੀਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਨਿਰੰਤਰ ਬਦਲਦੀਆਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਪ੍ਰਤਿ ਤਿਆਰ-ਬਰ-ਤਿਆਰ ਖੜਾ ਹੈ।

www.misereor.de/misereor.org

ਬੀਜਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਸਵੈ-ਨਿਰਭਰਤਾ ਨੂੰ ਜਨਮ

ਉਤਰਾਖੰਡ ਦੇ ਹੜ੍ਹ-ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਛੋਟੇ, ਸੀਮਾਂਤ ਅਤੇ ਮਹਿਲਾ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਖੇਤੀ ਅਤੇ ਰੋਜ਼ੀ ਰੋਟੀ ਖਤਰੇ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਹੜ੍ਹ ਰੋਧਕ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਕਮੀ ਅਕਸਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਾਣੇ ਦੀ ਅਸੁਰੱਖਿਆ ਕੰਢੇ ਵੱਲ ਧੱਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਲਈ, ਸੰਤ ਕਬੀਰਨਾਗਰ ਦੇ ਮਹਿਦਾਵਾਲ ਬਲਾਕ ਦੇ ਮਹਿਲਾ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਸਾਲ ਭਰ ਵਿੱਚ ਭੋਜਨ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਹੜ੍ਹ ਰੋਧਕ ਬੀਜ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਥਾ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ।

ਪੇਜ ਨੰ: 5



ਖੁਰਾਕ ਦੀ ਸੰਪੂਰਨਤਾ ਲਈ ਪ੍ਰਤਿਰੋਧ ਦੇ ਬੀਜ

ਭੋਜਨ ਪਰਭੂਸੱਤਾ ਇੱਕ ਧਰਮੀ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਕਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਅਤਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਅਸਮਾਨਤਾ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਆਪਣੇ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰੀ ਭੋਜਨ ਅਤੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਤ ਕਰਕੇ, ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਿਟੀਆਂ ਵਿੱਚ ਭੋਜਨ ਦੇ ਸਾਡੇ ਹੱਕ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਇਕੋ ਇਕ ਰਸਤਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਫੂਡ ਅਤੇ ਵਪਾਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਭੋਜਨ ਪਰਭੂਸੱਤਾ ਅਲਾਇੰਸ, ਭਾਰਤ ਕਈ ਅਜਿਹੇ ਟਾਕਰੇ ਅਤੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ।

ਪੇਜ ਨੰ: 7



ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਖੋਜਾਂ:

ਜਲਵਾਯੂ ਪਰਿਵਰਤਨ ਨਾਲ ਸਿੱਝਣ ਦੇ ਟਿਕਾਊ ਹੱਲ

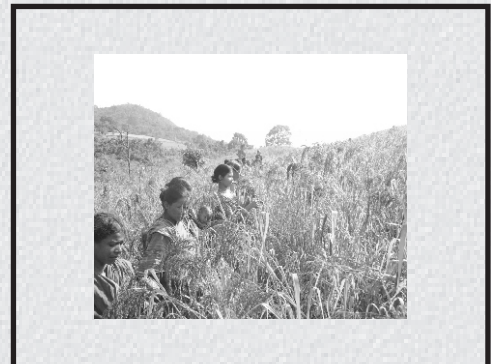
ਕੇਰਲਾ ਦੇ ਪਹਾੜੀ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੁਲਝਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰੈਕਟਿਸਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਨਵੀਨਤਾ ਨਾਲ ਅਪਣਾਉਣ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਸਥਿਰ ਹਲਾਤਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਨਵੀਨਕਾਰੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਲਗਾਉਣਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ।

ਪੇਜ ਨੰ: 12

ਫਸਲੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਕਰਦਿਆਂ, ਖੁਰਾਕ ਦੀ ਸੰਪੂਰਨਤਾ ਨੂੰ ਬਹਾਲ ਕਰਨਾ

ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਖੇਤ ਤੋਂ ਝਾੜ, ਪੋਸ਼ਣ ਅਤੇ ਆਮਦਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇੱਕ ਕਿਸਾਨ ਪਰਵਾਰ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਫ਼ਾਇਦਿਆਂ ਦੀ ਵਾਢੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਆਧਾਰਤ ਖੇਤੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਮਾਪਣ ਵਾਸਤੇ ਸਾਨੂੰ ਵੱਖਰੇ ਮਾਪਦੰਡ ਵਰਤਣੇ ਪੈਣਗੇ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਸਮ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਵਾਤਾਵਰਨ ਆਧਾਰਤ ਖੇਤੀ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮਾਪਣ ਕਰਕੇ ਭਾਰਤ, ਨੇਪਾਲ ਅਤੇ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਵਾਲੇ ਖੇਤੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਪ੍ਰਤੀ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਹੋਏ ਹਨ।

ਪੇਜ ਨੰ: 16





ਸਿਆਣਪ, ਸਮਧਰਣ ਅਤੇ ਸਹਿਜਤਾ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮੁਦਾਇਕ ਪਹਿਲਕਦਮੀਆਂ ਹੀ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਛੋਟੀ ਤੇ ਸੀਮਾਂਤ ਕਿਸਾਨੀ ਦਾ ਬੇੜਾ ਪਾਰ

ਖੇਤੀ ਦੇ ਵਰਤਮਾਨ ਸੰਕਟ ਨੇ ਜਿੱਥੇ ਛੋਟੇ ਅਤੇ ਸੀਮਾਂਤ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦਾ ਜਿਉਣਾ ਮੁਹਾਲ ਕਰ ਛੱਡਿਆ ਹੈ ਉੱਥੇ ਹੀ ਖੇਤੀ ਰਸਾਇਣਾਂ ਦੀ ਅੰਨ੍ਹੀ ਤੇ ਬੇਦਰੇਗ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਚੱਲਦਿਆਂ ਭੂਮੀ ਵੀ ਆਪਣੀ ਸੱਤਿਆ ਗਵਾ ਚੱਲੀ ਏ। ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਛੋਟੀ ਤੇ ਸੀਮਾਂਤ ਕਿਸਾਨੀ ਲਈ ਜੂਨ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਨਾ ਵੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੁੰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਦੇਸ ਭਰ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਕਿਸਾਨ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਆਪਣੀ ਜੀਵਨ ਲੀਲਾ ਸਮਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਰਾਹ ਪਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਪਰ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਕਿਤੇ-ਕਿਤੇ ਕੁੱਝ ਲੋਕ ਘੁੱਪ ਹਨੇਰੇ ਚ ਉਮੀਦ ਦੇ ਦੀਵੇ ਵੀ ਬਾਲਦੇ ਪਏ ਹਨ।

‘ਲੀਜਾ ਇੰਡੀਆ ਪੰਜਾਬੀ’ ਦੇ ਇਸ ਅੰਕ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਦੇਸ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖਿੱਤਿਆਂ ਚ ਛੋਟੀ ਤੇ ਸੀਮਾਂਤ ਕਿਸਾਨੀ ਲਈ ਉਮੀਦ ਬਨਾਉਂਦੀਆਂ ਲੀਕ ਤੋਂ ਹਟਵੀਆਂ ਪਹਿਲ ਕਦਮੀਆਂ ਬਾਰੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਪਾਉਣ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪੱਤ੍ਰਕਾ ਦੇ ਇਸ ਅੰਕ ਵਿਚ ਕੁੱਲ ਚਾਰ ਲੇਖ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ।

ਅਰਚਨਾ ਸ੍ਰੀਵਾਸਤਵ ਅਤੇ ਸੂਬੀਆ ਅਹਿਮਦ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਪੱਤ੍ਰਕਾ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਲੇਖ, “ਬੀਜਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਸਵੈ-ਨਿਰਭਰਤਾ ਨੂੰ ਜਨਮ” ਉੱਤਰਾਖੰਡ ਦੇ ਮਹਿਲਾ ਕਿਸਾਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਹੜ੍ਹ ਪ੍ਰਤਿਰੋਧੀ ਬੀਜ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਥਾ ਅਪਣਾਉਣ ਸਦਕਾ ਆਪਣੀ ਖੇਤੀ ਅਤੇ ਖੁਰਾਕ ਨੂੰ ਦਰਪੇਸ਼ ਖਤਰੇ ਨਾਲ ਸਿੱਝਣ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਬਿਆਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਖੁਰਾਕ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਅਲਾਇੰਸ-ਇੰਡੀਆ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਪੱਤ੍ਰਕਾ ਦਾ ਦੂਜਾ ਲੇਖ, “ਖੁਰਾਕ ਦੀ ਸੰਪੂਰਤਾ ਲਈ ਪ੍ਰਤਿਰੋਧ ਦੇ ਬੀਜ” ਖੁਰਾਕ ਨੂੰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਹੱਥੋਂ ਬਜ਼ਾਰ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਚ ਜਾਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਦੇ ਮਕਸਦ ਨਾਲ ਦੇਸੀ ਬੀਜਾਂ ਪੱਖੋਂ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਸਵੈਨਿਰਭਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਅੰਦੋਲਨਾਤਮਕ ਪਹੁੰਚ ਅਪਣਾਉਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਟੀ ਜੇ ਜੇਮਸ ਅਤੇ ਸਟੇਬੀਨ ਕੇ ਦੀ ਲਿਖਤ, ਪੱਤ੍ਰਕਾ ਦਾ ਤੀਜਾ ਲੇਖ, “ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਖੋਜਾਂ: ਜਲਵਾਯੂ ਪਰਿਵਰਤਨ ਨਾਲ ਸਿੱਝਣ ਦੇ ਟਿਕਾਊ ਹੱਲ” ਕੇਰਲਾ ਦੇ ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਨਿਵੇਕਲੀਆਂ ਤਕਨੀਕਾਂ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਅੰਸ਼ੂਮਨ ਦਾਸ ਦੀ ਲਿਖਤ ਪੱਤ੍ਰਕਾ ਦਾ ਚੌਥਾ ਤੇ ਅੰਤਿਮ ਲੇਖ, “ਫਸਲੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਕਰਦਿਆਂ, ਖੁਰਾਕ ਦੀ ਸੰਪੂਰਤਾ ਨੂੰ ਬਹਾਲ ਕਰਨਾ” ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਫਸਲੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਛੋਟੇ ਤੇ ਸੀਮਾਂਤ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਚ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਤਬਦੀਲੀ ਦਾ ਮੁੱਢ ਬੰਨ੍ਹ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਸਾਡੀ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਇਹ ਹੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ-ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਖੇਤੀ ਕਿਸਾਨੀ ਦੀ ਬਿਹਤਰੀ ਲਈ ਕਿਸਾਨਾਂ, ਕਿਸਾਨ ਸਮੂਹਾਂ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨ ਹਿਤੈਸ਼ੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਫਲ ਉਪਰਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਪੱਤ੍ਰਕਾ ਦੇ ਇਸ ਅੰਕ ਵਿਚਲੇ ਲੇਖ ਵੀ ਇਸੇ ਮਕਸਦ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਸਾਂਝੇ ਕਰਨ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਲੈ ਰਹੇ ਹਾਂ।

ਆਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ‘ਲੀਜਾ ਇੰਡੀਆ’ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਹਥਲਾ ਸੰਸਕਰਣ ਆਪ ਜੀ ਲਈ ਲਾਹੇਵੰਦ ਜਾਣਕਾਰੀ ਭਰਪੂਰ ਅਤੇ ਰਾਹ ਦਿਸੇਰਾ ਸਿੱਧ ਹੋਵੇਗਾ।

ਪੰਨਵਾਦ

“ਬੀਜਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਸਵੈ-ਨਿਰਭਰਤਾ ਨੂੰ ਜਨਮ

ਅਰਚਨਾ ਸੀਵਾਸਤਵ ਅਤੇ ਸੂਬੀਆ ਅਹਿਮਦ

ਉਤਰਾਖੰਡ ਦੇ ਹੜ੍ਹ-ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਛੋਟੇ, ਸੀਮਾਂਤ ਅਤੇ ਮਹਿਲਾ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਖੇਤੀ ਅਤੇ ਰੋਜ਼ੀ ਰੋਟੀ ਖਤਰੇ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਹੜ੍ਹ ਰੋਧਕ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਕਮੀ ਅਕਸਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਾਣੇ ਦੀ ਅਸੁਰੱਖਿਆ ਕੰਢੇ ਵੱਲ ਧੱਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਲਈ, ਸੰਤ ਕਬੀਰਨਾਗਰ ਦੇ ਮਹਿਦਾਵਾਲ ਬਲਾਕ ਦੇ ਮਹਿਲਾ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਸਾਲ ਭਰ ਵਿਚ ਭੋਜਨ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਹੜ੍ਹ ਰੋਧਕ ਬੀਜ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਥਾ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ।



ਸ਼ਕੁੰਤਲਾ ਦੇਵੀ ਨੇ ਜੈਵਿਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਰਾਹੀਂ ਹੜ੍ਹ ਰੋਧਕ ਬੀਜ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ।

ਚਿਕਨੀਆਦੇਹ ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਛੋਟੇ ਟੁਕੜੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਨ, ਜੋ ਕਿ ਅਸਮਾਨ ਹਨ ਅਤੇ ਅਕਸਰ ਹੜ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਚਿਕਨੀਆਦੇਹ, ਸੰਤ ਕਬੀਰ ਨਗਰ ਜਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਮਹਿਦਾਵਾਲ ਬਲਾਕ ਵਿਚ ਸਥਿਤ ਹੈ। ਬਖੀਰਾ ਝੀਲ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਦੁਧੀਆ ਤਾਲ ਵਿੱਚ ਅਕਸਰ ਹੜ੍ਹ ਆਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਖਰੀਫ ਫੱਟੀਆਂ ਖੇਤਾਂ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਹਾੜ੍ਹੀਆਂ ਦੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਿਵਾਨ ਵਿਚ ਨੀਵੀਂ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਤਕਰੀਬਨ 25 ਫੀਸਦੀ ਅਪਰੈਲ-ਮਈ ਤਕ ਹੜ੍ਹ ਆਏ ਹਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਰੋਜ਼ੀ-ਰੋਟੀ ‘ਤੇ ਮਾੜਾ ਅਸਰ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਕਿਸਾਨ ਆਮ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਕਣਕ ਅਤੇ ਝੋਨੇ ਦੀਆਂ ਹਾਈਬ੍ਰਿਡ ਕਿਸਮਾਂ ਦਾ ਉਤਪਾਦਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਹੜ੍ਹ ਰੋਧਕ ਨਹੀਂ ਹਨ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਹੜ੍ਹਾਂ ਦੌਰਾਨ ਭਾਰੀ ਫਸਲਾਂ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਬੀਜ ਮਹਿੰਗੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕੀੜਿਆਂ ਦੇ ਹਮਲੇ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਕੋਲ ਇਸ ਬੀਜ ਬੀਜਣ ਦੀ ਕੋਈ ਚੋਣ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜੋ ਸਥਾਨਕ ਬਾਜ਼ਾਰ ‘ਚ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਉਪਲਬਧ ਹਨ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਖੇਤੀ ਕੇਂਦਰਾਂ ‘ਚ। ਫਸਲਾਂ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਕਾਰਨ, ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕੇਵਲ ਸਾਲ ਵਿੱਚ 6-7 ਮਹੀਨਿਆਂ ਲਈ ਖਾਣਾ ਉਪਲਬਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਭੋਜਨ ਦੇਣ ਲਈ ਲੋਨ ਲੈਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਅਕਸਰ, ਮਰਦ ਖੇਤੀ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ, ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਕਰਨ ਅਤੇ ਫਾਰਮਾਂ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਲਈ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਸ਼ੁਰੂਆਤ :-

2012 ਵਿਚ, ਗੌਰਖਪੁਰ ਐਨਵਾਇਰਮੈਂਟਲ ਐਕਸ਼ਨ ਗਰੁੱਪ, ਜੋ ਇਕ ਸਵੈ-ਇੱਛਕ ਸੰਗਠਨ ਹੈ, ਨੇ 19 ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਚਿਕਨੀਆਦੇਹ ਸਮੇਤ ਇਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਜੋ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਹੜ੍ਹ

ਰੋਧਕ ਬੀਜ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ। ਸੀਮਾ ਵਰਗ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਮਹਿਲਾ ਕਿਸਾਨ ਫੋਕਸ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਸਨ। ਲਗਭਗ 35 ਔਰਤ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਦੋ ਗਰੁੱਪਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਗਠਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ:- ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਮੁੰਨੀ ਕਿਸਾਨ ਗਰੁੱਪ ਅਤੇ ਦੁਰਗਾ ਮਹਿਲਾ ਕਿਸਾਨ ਸਮੂਹ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਛੋਟੇ, ਸੀਮਾਂਤ ਅਤੇ ਮਹਿਲਾ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਰਪੇਸ਼ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ 100 ਕਿਸਾਨ (80 ਔਰਤਾਂ ਅਤੇ 20 ਪੁਰਸ਼) ਨੂੰ ਛੋਟੇ ਸੀਮਾਦਾਰ ਕਿਸਾਨ ਫਰੰਟ ਵਿਚ ਸੰਗਠਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਯੂਨਿਟ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖੇਤੀ ਅਤੇ ਰੋਜ਼ੀ-ਰੋਟੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦੇ ਹੱਲ ਲੱਭਣ ਲਈ ਮਹੀਨਾਵਾਰ ਮਿਲੇ ਸਨ।

ਹੜ੍ਹ ਰੋਧਕ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਉਤਪਾਦਨ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਪੂਰੇ ਸਾਲ ਲਈ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਖਾਣਾ ਉਪਲਬਧ ਸੀ।



ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਸਾਂਝੇ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਰਨ ਬੀਜਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ

ਮੁੱਖ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਜਿਸ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਗਰੁੱਪ ਵਿੱਚ ਸਮੇਂ ਤੇ ਸਹੀ ਬੀਜਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਸੀ। ਪਿੰਡ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਬਾਜ਼ਾਰ ਪਿੱਪਿਰੰਜ ਵਿੱਚ ਹੈ ਜੋ 15 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੂਰ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਬੀਜ ਸਟੋਰ 30 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੂਰ ਹੈ। ਮਹਿਲਾ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਬੀਜ ਖਰੀਦਣ ਵਿੱਚ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਸਥਾਨਕ ਹਾਲਾਤਾਂ ਲਈ ਢੁਕਵੇਂ ਬੀਜਾਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਕੋਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਸਾਉਣੀ ਸੀਜ਼ਨ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਸਮੂਹ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਕਿਸਾਨ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਾਰ ਆਯੋਜਨ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਸੋਨਾ ਸਬ-1 ਕਿਸਮ ਦੇ ਝੋਨੇ ਦੇ ਬੀਜਾਂ ਦੇ ਲਾਭ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਸਵਰਨਾ ਸਬ-1 ਵੱਖ-ਵੱਖ ਬੀਜ ਹੈ, ਜੋ 15-18 ਦਿਨਾਂ ਲਈ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਡੁੱਬ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਵਧੀਆ ਉਤਪਾਦ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਮਾਗਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ੀ ਵਿਗਿਆਨ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਸੈਂਟਰ ਫਾਰ ਇੰਟੈਗਰੇਟਿਡ ਪੌਸਟ ਮੈਨੇਜਮੈਂਟ ਦੇ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਬੀਜ 54 ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਏ ਗਏ ਸਨ ਜੋ ਕਿ ਵੱਖ ਵੱਖ ਗਰੁੱਪਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਔਰਤ ਕਿਸਾਨ ਸਮੂਹ ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਮੋਰਚੇ।

ਸ਼ੀਮਤੀ ਸ਼ੁਕੰਤਲਾ ਦੇਵੀ (ਉਤਪਾਦਨ ਸੰਗਠਨ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ) ਨੇ ਬੀਜ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਉਸ ਦੇ ਇੱਕ ਏਕੜ ਦੇ ਖੇਤ ਉੱਤੇ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤੀ। ਉਸਨੇ 15 ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ ਬੁਨਿਆਦੀ ਬੀਜ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਨਰਸਰੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੀਜਾਂ ਨੂੰ

ਪੌਦੇ ਦੇ ਕੋਲ ਸਥਿਤ ਫਾਰਮ ਵਿੱਚ ਟਰਾਂਸਪਲਾਂਟ ਕੀਤਾ। ਬੀਜ ਉਤਪਾਦਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀ ਤਕਨੀਕੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਜੀ.ਈ.ਏ.ਜੀ. ਦੁਆਰਾ ਮੁਹੱਈਆ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਕ੍ਰਿਬਕੋ ਦੇ ਇੱਕ ਵਿਗਿਆਨੀ ਡਾ. ਜੇ.ਪੀ.ਸਿੰਘ ਨੇ ਵੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਕ੍ਰਿਬਕੋ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਬੀਜ ਉਤਪਾਦਨ ਦੀ ਪੂਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਚਲ ਰਹੀ ਸੀ। ਸ਼ੁਕੰਤਲਾ ਦੇਵੀ ਦੁਆਰਾ ਖੱਲ ਦੀ ਖਾਦ, ਵਰਮੀ ਖਾਦ ਅਤੇ ਜੈਵਿਕ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਇੱਕ ਏਕੜ ਤੋਂ ਕਰੀਬ 22 ਕੁਇੰਟਲ ਝੋਨੇ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਹੋਈ।

ਚੰਗੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਅਤੇ ਬੀਜਾਂ ਦੀ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਹਵਾ ਰੋਧਕ ਸੁਭਾਅ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ, ਮਈ 2014 ਵਿੱਚ ਪਿੰਡ ਦੇ ਹੋਰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਬੀਜ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ। ਸ਼ੁਕੰਤਲਾ ਦੇਵੀ ਨੇ ਬੀਜਾਂ ਨੂੰ 135 ਰੁਪਏ ਦੀ ਦਰ ਨਾਲ ਵੇਚਿਆ, 18 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ। ਉਸ ਨੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਬੀਜ ਉਤਪਾਦਨ ਕੀਤਾ। ਹੋਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਔਰਤਾਂ ਬੀਜ ਉਤਪਾਦਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਈਆਂ। ਹੁਣ, ਸਵਰਨਾ ਸਬ -1 ਦੀ ਹਰਮਨਪਿਆਰਤਾ ਚਿਕਨਿਆਦੇਹ ਨਾਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਹ ਘੁਰਾਂਪਾਲੀ, ਬਧਿਆ ਬੱਦਰ ਅਤੇ ਪਿਧਾਰੀ ਕਲਾਂ ਵਰਗੇ ਨੇੜਲੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿੱਥੋਂ ਇਹਨਾਂ ਬੀਜਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਹੈ।

ਸਿੱਟਾ: - ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਸਹੀ ਬੀਜਾਂ ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਪਿੰਡ ਦੇ ਮਹਿਲਾ ਕਿਸਾਨ ਇਸਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਸਾਉਣੀ ਸੀਜ਼ਨ ਦੌਰਾਨ ਫਸਲ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹਨ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਆਫ਼ਤਾਂ ਦੌਰਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੜ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਰੋਧੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਬੀਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਤਪਾਦਨ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਭੋਜਨ ਉਪਲੱਬਧਤਾ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸ਼ੁਕੰਤਲਾ ਦੇਵੀ ਦੀ ਵਿੱਤੀ ਸਥਿਰਤਾ ਨੇ ਹੋਰ ਮਹਿਲਾ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਨਕਸ਼ੇ ਕਦਮਾਂ 'ਤੇ ਚੱਲਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਹੈ।



ਅਰਚਨਾ ਸ਼ੀਵਾਸਤਵ,
ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਸੰਚਾਲਕ ਗੌਰਖਪੁਰ ਵਾਤਾਵਰਨ ਐਕਸ਼ਨ ਗਰੁੱਪ
ਪੋਸਟ ਬਾਕਸ # 60, ਗੌਰਖਪੁਰ
ਈ ਮੇਲ: pacs@geagindia.org

ਸੁਬਿਆ ਅਹਿਮਦ,
ਖੋਜਕਰਤਾ ਗੌਰਖਪੁਰ ਵਾਤਾਵਰਨ ਐਕਸ਼ਨ ਗਰੁੱਪ
ਪੋਸਟ ਬਾਕਸ # 60, ਗੌਰਖਪੁਰ
ਈ ਮੇਲ: geag@geagindia.org

Access to seeds builds self-reliance
LEISA INDIA, March 2017

ਖੁਰਾਕ ਦੀ ਸੰਪੂਰਨਤਾ ਲਈ ਪ੍ਰਤਿਰੋਧ ਦੇ ਬੀਜ

ਭੋਜਨ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਅਲਾਇੰਸ-ਇੰਡੀਆ

ਭੋਜਨ ਪਰਭੂਸੱਤਾ ਇੱਕ ਧਰਮੀ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਕਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਅਤਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਅਸਮਾਨਤਾ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਆਪਣੇ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰੀ ਭੋਜਨ ਅਤੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਤ ਕਰਕੇ, ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਿਟੀਆਂ ਵਿੱਚ ਭੋਜਨ ਦੇ ਸਾਡੇ ਹੱਕ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਇਕੋ ਇਕ ਰਸਤਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਫੂਡ ਅਤੇ ਵਪਾਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਭੋਜਨ ਪਰਭੂਸੱਤਾ ਅਲਾਇੰਸ, ਭਾਰਤ ਕਈ ਅਜਿਹੇ ਟਾਕਰੇ ਅਤੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ।

ਭੋਜਨ ਦਾ ਮਤਲਬ ਵੱਖ ਵੱਖ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਵੱਖਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਭੋਜਨ, ਫੂਡ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਅਤੇ ਫੂਡ ਕਲਚਰ ਤੇ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਕੰਟਰੋਲ ਗੁਆ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਖਾਣਿਆਂ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਸਾਡੇ ਫੈਸਲਿਆਂ - ਜੋ ਅਸੀਂ ਖਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਕਿਵੇਂ ਵਧਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ,

ਵੰਡਿਆ, ਪੈਕ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਵੇਚਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਨਿਗਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਭੋਜਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਦੇ ਉਦਯੋਗੀਕਰਨ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਅਤੇ ਸਫੇਦ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਪਹਿਲਾ ਕਦਮ ਸੀ, 1990 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਆਰਥਿਕ ਉਦਾਰੀਕਰਨ ਨੇ, ਇਸ ਉਦਯੋਗਿਕ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੀਤਾ। ਐਗਰੀ ਬਿਜਨੇਸ ਅਤੇ ਭੋਜਨ ਸਾਮਰਾਜ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਭੋਜਨ ਉਤਪਾਦਨ, ਖਪਤ ਅਤੇ ਵੰਡ ਦੇ ਸਾਡੀਆਂ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਪਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਾਡਾ ਵਿਸ਼ਵ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਸਵੈ-ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਅਤੇ ਸੁਤੰਤਰ ਛੋਟੇ ਕਿਸਾਨ ਦੇ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਆਪਣੇ ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੇ ਖਪਤਕਾਰ ਬਣ ਰਹੇ ਹਨ- ਖਾਦਾਂ, ਕੀਟਨਾਸ਼ਕਾਂ, ਜੈਨੇਟਿਕ ਤੌਰ ਤੇ ਸੰਸ਼ੋਧਿਤ (ਜੀ ਐੱਮ ਓ) ਅਤੇ ਮਕੈਨੀਡ ਤਕਨੀਕ। ਸਮੇਤ ਬੀਜ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੇ ਗੁਲਾਮ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਸਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰ



ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮੌਸਮੀ ਭੋਜਨ ਚੱਕਰ ਦੇ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਨਕਸ਼ੇ



ਤੇਲੰਗਾਨਾ ਵਿੱਚ ਡੇਕਣੀ ਭੇਡਾਂ ਦੀ ਜੀਵਨੀ ਜੀਵਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਜਰੂਰੀ ਹੈ।

ਉਦਯੋਗਿਕ ਖਾਣਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕੱਢੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਰਜ਼ੇ ਦੇ ਚੱਕਰਾਂ ਵਿੱਚ ਫਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਕ ਵਾਰ ਖੇਤੀ-ਪਰਿਆਵਰਣਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੰਨ-ਸੁਵੰਨੀ ਖੁਰਾਕ ਫਸਲ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਹੁਣ ਇਕੋ ਵੰਨ-ਸੁਵੰਨੀਆਂ ਖੇਤੀ ਫਸਲਾਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ: ਝੋਨਾ, ਪਸ਼ੂ / ਪੋਲਟਰੀ ਫੀਡ, ਕੌਫੀ, ਕਸਾਨਵੱਟੀ ਅਤੇ ਰਬੜ ਦੇ ਪੌਦੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਿਆਜ਼, ਟਮਾਟਰ, ਮਿਰਚ, ਗੰਨਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਇਕੋ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦੇ ਨਿਰੰਤਰ ਖੇਤਰ ਵਜੋਂ ਉਦਯੋਗਿਕ ਮੱਕੀ ਅਤੇ ਫਲ ਇਹ ਵੇਚੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਸਿਰਫ ਉਹੀ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨਾਂ ਤੋਂ ਭੋਜਨ ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਜੋ ਖਾਣੇ ਦੀ ਮਾਰਕੀਟ ਚੇਨ ਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਉਦਯੋਗਿਕ ਭੋਜਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਮੌਜੂਦਾ ਢਾਂਚਾਗਤ ਅਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗ੍ਰਹਿ ਦੇ ਕੁਦਰਤੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਵਿੱਚ ਤਬਾਹੀ ਮਚਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਕੁਦਰਤ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਅਤੇ ਰੂਹਾਨੀ ਸਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਕੱਟਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲੇ ਕਰਨ ਲਈ

ਅਸੀਂ ਬੀਜ, ਨਸਲ, ਜ਼ਮੀਨ, ਪਾਣੀ, ਹਵਾ, ਗਿਆਨ, ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਸਾਡੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਨੂੰ ਗੁਆ ਰਹੇ ਹਾਂ।

ਇਸ ਬਰਬਾਦੀ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਆਦਿਵਾਸੀ, ਦਲਿਤ, ਕਿਸਾਨ, ਪਾਦਰੀ, ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਅਤੇ ਸਹਿ-ਉਤਪਾਦਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਿਰੋਧ ਦੇ ਬੀਜ ਬਣੇ ਰਹਿਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ, ਭੋਜਨ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਰਾਹ ਉੱਤੇ ਆਪਣੇ ਸੰਬਧਤ ਬਚਾਅ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਫੂਡ ਪ੍ਰੋਸੈਪਲਟੀ ਅਲਾਇੰਸ, ਇੰਡੀਆ (ਐਫਐਸਏ), ਕਈ ਅਜਿਹੇ ਟਾਕਰੇ ਅਤੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ। ਖੁਰਾਕ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਖੁਰਾਕ, ਮਾਤਾ ਧਰਤੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਭਵਿੱਖ ਦੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਵਿੱਚ ਖੁਰਾਕ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੇ ਇਕ ਆਮ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਪ੍ਰਤੀ ਇਕਜੁੱਟਤਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ 2013 ਵਿੱਚ ਗਠਜੋੜ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਫੂਡ ਪ੍ਰਾਸਪੈਰਿਟੀ ਇੱਕ ਧਰਮੀ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਕਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਉੱਤੇ ਹੋ ਰਹੇ ਅਤਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਅਸਮਾਨਤਾ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਆਪਣੇ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰੀ ਭੋਜਨ ਅਤੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਤ ਕਰਕੇ, ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਿਟੀਆਂ ਵਿੱਚ ਭੋਜਨ ਦੇ ਸਾਡੇ ਹੱਕ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਇਕੋ ਇਕ ਰਸਤਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਫੂਡ ਅਤੇ ਵਪਾਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਭੋਜਨ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਲਈ ਸਾਡਾ ਅਭਿਆਸ:-

ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਐਕਸ਼ਨ-ਰਿਫਲੈਕਸ਼ਨ-ਕਿਰਿਆ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਪਛਾਣਨ ਲਈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਫੌਜਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਭੋਜਨ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਨੂੰ ਰੋਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਅਤੇ ਭੋਜਨ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਲਈ ਸਮੂਹਿਕ ਪਰਿਵਰਤਨ ਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਉਭਾਰਨਾ ਸਾਡੇ ਅੰਦੋਲਨ ਦਾ ਮੁੱਖ ਅਭਿਆਸ ਹੈ। ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਫੂਡ ਪ੍ਰਾਸਪੈਰਿਟੀਆਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਸਿਆਸੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਇੱਕ ਨਾਜ਼ੁਕ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਵਜੋਂ ਉਭਰ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਹਨ। ਆਦਿਵਾਸੀ ਸਮੁਦਾਇਆਂ ਵਿੱਚ ਜੀਵਨ ਚੱਕਰ, ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਕਿਸਾਨ ਅਤੇ ਪੇਸਟੋਰਿਸਟ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੇ ਚੱਕਰ, ਸਮਾਜਾਂ ਦੇ ਮੂਲ ਗਿਆਨ ਦੇ ਨਾਲ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਲਈ ਇਕ ਢਾਂਚਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ: ਵਸੀਲਿਆਂ ਦੀ ਜਮਹੂਰੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ - ਜ਼ਮੀਨ, ਪਾਣੀ, ਜੰਗਲ, ਇਲਾਕਿਆਂ, ਜੈਵ-ਵਿਵਿਧਤਾ, ਬੀਜਾਂ, ਨਸਲਾਂ ਅਤੇ ਗਿਆਨ; ਸਾਡੀ ਖੇਤੀ ਵਿੱਚ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦਾ ਪਾਲਣ ਪੋਸ਼ਣ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਬੀਜਾਂ ਅਤੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਜਣਨ ਵਾਲੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਨੂੰ ਸਿਹਤਮੰਦ ਵੰਨ ਸੁਵੰਨੇ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ, ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਉਤਪਾਦਾਂ ਨੂੰ ਵੰਡਣ ਦੀ



ਪਸ਼ੂ ਪਾਲਣ ਇਹਨਾਂ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ; ਸਥਾਨਕ ਫੂਡ ਮਾਰਕੀਟਾਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨਾ ਜੋ ਉਤਪਾਦਕਾਂ ਅਤੇ ਖਪਤਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਫਸਲਾਂ ਦੇ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਅਤੇ ਬਹਾਲੀ ਹੋਣ ਵੱਲ ਵਧਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਗਠਜੋੜ ਸਾਰੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਬੀਜ ਸਾਂਝੇ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਵਟਾਂਦਰਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਮੱਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਬੀਜਾਂ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਕਰਨਾ ਜੋ ਆਪਣੇ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਲਾਪਤਾ ਹੋ ਗਏ ਹਨ, ਜੋ ਉਹ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸੋਸ਼ਲ ਜਸਟਿਸ ਭੋਜਨ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਕੇਂਦਰੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਜਾਤ, ਵਰਗ ਅਤੇ ਪੁਸ਼ਟੀਅਤ ਦੇ ਬੇਈਮਾਨ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਤੋੜਨਾ ਅੰਦੋਲਨ ਦੇ ਮੁੱਖ ਤੱਤ ਹਨ।

ਅੰਤਰ-ਜਨਤਕ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਅਤੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨਾ ਇਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਰਣਨੀਤੀ ਹੈ। ਜੁਆਨ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਤੋਂ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਔਰਤਾਂ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕੰਦ, ਜੜੀ-ਬੂਟੀਆਂ, ਫਲ ਅਤੇ ਬੀਜ ਇਕੱਠੇ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਸਟੋਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਬੀਜਾਂ ਨੂੰ ਬਚਾਇਆ ਜਾਵੇ, ਭਾਈਚਾਰਕ ਬੀਜ ਬੈਂਕਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਸਥਾਨਕ

ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਉਪਕਰਣਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਭੋਜਨ ਦੀਆਂ ਵਿਭਿੰਨਤਾਵਾਂ, ਸਥਾਨਿਕ ਤਿਉਹਾਰਾਂ, ਗੀਤ, ਨਾਚ, ਥੀਏਟਰ, ਸਮੁਦਾਏ ਦੇ ਖਾਣੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਕੰਮਾਂ ਦੁਆਰਾ, ਜੀਵਨ ਚੱਕਰਾਂ ਅਤੇ ਮੌਸਮੀ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਕੈਲੰਡਰਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ, ਸਾਡੇ ਅਭਿਆਸ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ। ਮੁਹਿੰਮ, ਜਾਟਰੀਆਂ ਅਤੇ ਖਾਣੇ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਸੰਪਤੀਆਂ, ਖਾਸ ਪੁਸ਼ਨਾਂ 'ਤੇ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਦੀ ਖੋਜ, ਸਾਡੇ ਤਜਰਬੇ ਸਾਂਝੇ ਕਰਨ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ ਮੀਡੀਆ, ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਤੇ ਅਕਾਦਮਿਕ ਰਸਾਲੇ ਦੁਆਰਾ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਸਾਂਝੇ ਕਰਨ, ਭੋਜਨ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਲਈ ਇਕਮੁੱਠਤਾ ਅਤੇ ਸਮੂਹਿਕ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕਰਨ ਲਈ ਹੋਰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਹਨ।

ਅਲਾਇੰਸ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਭੋਜਨ ਦੀ ਪਰਭੂਸਤਾ ਲਈ ਆਪਣੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਮੂਹਿਕ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ।

ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਤੇਲੰਗਾਨਾ ਦੇ ਆਦੀਵਾਸੀ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਆਦੀਵਾਸੀ ਸਮੁਦਾਏ, ਆਪਣੀ ਸਮੂਹਿਕ ਆਵਾਜ਼ ਦੇ ਤਹਿਤ ਆਦਿਵਾਸੀ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀਆਂ ਕੌਂਸਲਾਂ ਰਾਹੀਂ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ - ਆਦਿਵਾਸੀ

ਅਕੀਯਾ ਵੇਦਿਕਾ - ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਅਤੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਕਾਂ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿਲਵਾ ਰਹੇ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਰਿਵਾਇਤੀ ਕਾਨੂੰਨਾਂ, ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਅਤੇ ਵਾਸਤਵਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ 1996 ਅਤੇ ਜੰਗਲਾਤ ਅਧਿਕਾਰ ਐਕਟ, 2006 । ਆਦੀਵਾਸੀ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਉਦਯੋਗਿਕ ਭੋਜਨ ਉਤਪਾਦਨ ਵੀ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਵਿਨਾਸ਼ਕਾਰੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੋਏ ਹਨ। ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ, ਮਹਿਬੂਬ ਨਗਰ ਵਿੱਚ, ਸਰਕਾਰੀ ਸਬਸਿਡੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਲੁਭਾਉਣ ਵਾਲੇ ਚੇਚੂ ਆਦਿਵਾਸੀ ਸਮੁਦਾਏ, ਜੀ.ਐੱਮ.ਟੀ. ਬੀਟੀ ਕਪਾਹ ਦੀ ਖੇਤੀ ਕਰਨ ਲਈ ਬਦਲ ਗਏ। ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਿਚ ਕਮੀ ਆਈ ਹੈ, ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਉਪਜਾਊ ਸ਼ਕਤੀ ਘੱਟਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ



ਔਰਤਾਂ ਬੀਜ ਦੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਦਰਸਾਉਂਦੀਆਂ ਹੋਈਆਂ।

ਸ਼ਹਿਦ ਮਧੂ ਮੱਖੀਆਂ ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿ ਪਵਿੱਤਰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕੀੜੇਮਾਰ ਦਵਾਈਆਂ ਕਾਰਨ ਬਹੁਤ ਘਟੀਆਂ ਹਨ। ਨਾਜ਼ੁਕ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ ਰਾਹੀਂ, ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮੌਸਮੀ ਭੋਜਨ, ਚੱਕਰ, ਜਾਨਵਰ, ਜੀਵ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਅਤੇ ਭੋਜਨ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਤਿਉਹਾਰਾਂ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਕੀਤਾ । ਇਹ ਚੱਕਰ ਆਪਣੇ ਜੰਗਲਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਸੰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਇਕ ਉਪਯੋਗੀ ਵਿਵਹਾਰਿਕ ਢੰਗ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਅਤੇ ਜਵਾਬ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨਾ। ਇਹਨਾਂ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਨੇ ਕਪਾਹ ਦੀ ਖੇਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਆ, ਭੋਜਨ ਵਾਲੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਨੂੰ ਖੇਤੀ-ਵਿੱਦਿਅਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਉਗਾਉਣ ਲਈ ਵਾਪਸ ਪਰੇਰਿਆ। ਇਸਨੇ ਬਦਲੇ ਵਿੱਚ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਕੁਦਰਤੀ ਚੱਕਰਾਂ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਮਧੂਮੱਖੀਆਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਚਿੱਤੌੜ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿਚ ਦਲਿਤ ਮਹੀਮਾ ਸੰਘਮ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਯਕੀਨੀ ਕਰਨਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਜ਼ਮੀਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਭੂਮੀ ਦੀ ਖੇਤੀ-ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦਾ ਪਾਲਣ-ਪੋਸ਼ਣ, ਮਜ਼ਬੂਤ ਸਿਹਤ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਤ ਸਮਾਜ ਗਿਆਨ, ਬੁੱਧੀ ਅਤੇ ਅਭਿਆਸ 'ਤੇ ਡਰਾਇੰਗ ਅਤੇ ਭੋਜਨ ਦੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੇ ਪੋਸ਼ਣ, ਹਿੰਸਾ ਅਤੇ ਵਿਤਕਰੇ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜਨ ਲਈ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਸਮੂਹਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅੱਜ, ਔਰਤਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਉਪਜ ਨੂੰ ਵੇਚਣ ਲਈ ਆਪਣੀ ਸਥਾਨਕ ਮਾਰਕੀਟ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਡੇਕਣੀ ਗੋਰੇਲਾ ਮੌਕਾਲਾ ਪੈਮਪੱਕਦੁਰੱਲਾ ਸੰਘਮ ਵਿਲੱਖਣ ਕਾਲਾ-ਉੱਨ ਡੈਕਨੀ ਭੇਡਾਂ ਦੀ ਨਸਲ, ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਤੇਲੰਗਾਨਾ ਵਿਚ ਆਜ਼ਾਦੀ ਰਹਿੰਦੇ ਆਵਾਸੀ ਦੀ ਅਲੋਚਨਾ। ਭੇਡ ਮੀਟ, ਖਾਦ ਅਤੇ ਉੱਨ ਦਾ ਸਰੋਤ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਉੱਨ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਗੌਂਡੀ, ਇਕ ਰਵਾਇਤੀ ਕੰਬਲ ਨੂੰ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਨੱਬੇਵਿਆਂ ਦੇ ਮੱਧ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਨੇ ਡੈਕਨੀ ਝੁੰਡਾਂ ਵਿਚ ਭਾਰੀ ਅਤੇ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਧੀਆਂ ਬਣੀਆਂ ਰੁੱਖਾਂ ਵਾਲਾ ਉੱਨ ਦਾ ਨੈਲੋਰ ਨਸਲ ਦਾ (ਤੱਟੀ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਤੋਂ) ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਮਿਸ਼ਰਤ ਭੇਡਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਉੱਨ ਨਹੀਂ ਆਈ। ਸੰਗਮ ਨੇ ਨਸਲ ਨੂੰ ਡੇਕਣੀ ਭੇਡਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੰਗਠਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਮਿਕਸਡ-ਇੱਜ਼ੜ ਦੇ ਮਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਨੈਲੋਰ ਬ੍ਰੀਡਿੰਗ ਦੀਆਂ ਭੇਡਾਂ ਨੂੰ ਡੇਕਣੀ ਪ੍ਰਜਨਨ ਦੇ ਭੇਡੂਆਂ ਦੀ ਥਾਂ ਦੇਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਚਰਾਂਦਾਂ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਦਾ ਬਚਾਅ ਕਰਨ, ਸ਼ਿੱਟ ਦੇ ਦਰਖ਼ਤਾਂ ਦੀ ਕਟਾਈ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ ਅਤੇ ਸਾਂਝੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਭੱਦੀ ਸਾਧਨਾਂ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣਾ, ਨਾਲ ਹੀ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਦੀ ਦੇਖ-ਰੇਖ ਦਾ ਨਿੱਜੀਕਰਨ ਰੋਕਣ ਲਈ ਸਰਕਾਰ 'ਤੇ ਦਬਾਅ ਪਾਇਆ ਗਿਆ, ਇਹ ਖੁਰਾਕ ਸੰਪੱਤੀ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਦੇ ਮੁੱਖ ਹਨ, ਸ਼ੁੱਧ ਦਕਸ਼ਾਨੀ ਭੇਡਾਂ ਦੀ ਵਾਪਸੀ ਨੇ ਗੌਂਡੀ ਦੀ ਸੁਰਜੀਤੀ ਲਈ ਵੀ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਥਾਨਕ ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਵੇਚਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਉੱਚ ਭਾਅ ਤੇ ਵਿਕਰੀ, ਉਤਪਾਦਨ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲਾਗਤ ਨੂੰ ਸਬਸਿਡੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

2011 ਵਿੱਚ, ਆਂਧ੍ਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਪੀ ਰੇਸੂ ਸੰਘਮ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦੁੱਧ ਦੀ ਮਾਰਕੀਟ ਆਯੋਜਿਤ ਕਰਕੇ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਡੇਅਰੀ ਪ੍ਰੋਸੈਸਰਾਂ

ਦੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ। 6 ਲੀਟਰ ਤੋਂ, ਅੱਜ ਉਹ 600 ਲੀਟਰ ਦੁੱਧ/ਦਿਨ ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ, 5 ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ 80 ਕਿਸਾਨਾਂ ਤੋਂ, ਇੱਕ ਸਥਾਨਕ ਸਕੂਲ ਅਤੇ 150 ਦੇ ਕਰੀਬ ਗਾਹਕ ਮਦਨਪਲੇ ਦੇ ਨੇੜੇ ਸਥਿਤ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਇਕੱਠਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸੰਘਮ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਅਤੇ ਗਾਹਕਾਂ ਨੇ ਇਕੱਠੇ ਦੁੱਧ ਦੀ ਕੀਮਤ ਲਗਾਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ। ਕਿਸਾਨ ਵਿਭਿੰਨ ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਧਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ :- ਬਾਜਰੇ, ਦਾਲਾਂ, ਤੇਲਬੀਜ ਅਤੇ ਸਬਜ਼ੀਆਂ। ਘਰ ਦੀ ਖਪਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਬਾਜਰੇ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨੇੜਲੇ ਪੇਂਡੂ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਸਥਾਪਤ ਇੱਕ ਦੁਕਾਨ ਵਿੱਚ ਵਾਧੂ ਬਰਾਮਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਹਾਲ ਹੀ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਸਥਾਨਕ ਫੂਡ ਵਿਕਰੇਤਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬਾਜਰੇ ਨੂੰ ਵੇਚਣ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜੋ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕਈ ਸਾਲ ਤੋਂ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੇਨੂ ਵਿਚ ਵੱਖ ਵੱਖ ਬਾਜਰੇ ਆਧਾਰਿਤ ਨਾਸ਼ਤਾ ਪਕਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਯਕੀਨ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਸਥਾਨਕ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਜਗ੍ਹਾ ਖੋਲ੍ਹੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਸਿਹਤਮੰਦ ਖਾਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਥਾਨਕ ਉਤਪਾਦਨ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਐਫ.ਐਸ.ਏ. ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਆਰਥਿਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਭਾਸ਼ਿਤ, ਏਕਾਧਿਕਾਰ ਦੇ ਮੰਡੀਕਰਨ ਮੰਡੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਲੋਕਲ ਮਾਰਕੀਟ ਅੱਗੇ ਅੱਗੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਲੋਕ ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੀ ਕੀਮਤ ਦੇ ਉਤਪਾਦਨ ਦੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਵਿਚ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਅਤੇ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਸ਼ਵ ਵਪਾਰਕ ਵਪਾਰੀਆਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਰੋਜ਼ੀ-ਰੋਟੀ ਦਾ ਬਚਾਅ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਠੋਸ ਤਰੀਕਾ ਹੈ। ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਕ ਅਸੂਲ ਖਾਣ ਲਈ ਹੈ

ਜੇ ਕੁਝ ਅਸੀਂ ਵਧਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਉਪਜ ਨੂੰ ਵੇਚਦੇ ਹਾਂ, ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਹੀ ਜਿਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਨਾਲ ਹੀ ਸੋਕੇ ਦੀ ਮਿਆਦ ਲਈ ਸਟੋਰੇਜ ਸਿਸਟਮ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਕਰਨ ਲਈ। ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤੌਰ ਤੇ ਅਸੀਂ ਸਥਾਨਕ ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ ਨੂੰ ਗੱਲਬਾਤ ਲਈ ਜਗ੍ਹਾ ਵਜੋਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਜੀਵਣ ਦੇ ਬਚਾਅ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਖਪਤਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਐਕਸ਼ਨ ਖੋਜ ਨੂੰ ਡੀਕੋਲੋਨਾਈਜ਼ੇਡ ਕਰਨਾ ਸਾਡੀ ਅਭਿਆਸ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਅਲਾਇਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸਮੂਹਾਂ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਫੈਲਾਉਣ ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸੰਵਾਦਾਂ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਨ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਥਾਨਕ, ਰਾਜ ਅਤੇ ਕੌਮੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਰਚਨਾਤਮਕ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਉਭਰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਨਿਆਂ ਲਈ ਠੋਸ ਸਮੂਹਿਕ ਮੁਹਿੰਮਾਂ ਵੱਲ ਸੰਚਾਰ ਵਿੱਚ ਵੱਡੇ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਾਡੀਆਂ ਕੁਝ ਚਲ ਰਹੀਆਂ ਮੁਹਿੰਮਾਂ ਡੇਅਰੀ ਸੈਕਟਰ, ਬੀਫ ਦੀ ਪਾਬੰਦੀ, ਜੈਨੇਟਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੋਧੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਅਤੇ ਆਦਿਵਾਸੀ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੇ ਉਪਾਅ ਸੰਕਟ 'ਚ ਹਨ।

ਅੰਦੋਲਨ ਬਣਾਉਣਾ:-

ਸਕੂਲਾਂ ਅਤੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਵਿਚ ਬੱਚਿਆਂ ਅਤੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣਾ, ਸ਼ਹਿਰੀ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਸੰਦਰਭਾਂ ਵਿਚ, ਖਾਣੇ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ 'ਤੇ ਗੱਲਬਾਤ ਲਈ ਇਹ ਅੰਦੋਲਨ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਆਪਸੀ ਤਾਲਮੇਲ ਸਕੂਲ/ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਵਿਚ ਸਥਿਤ ਹੈ, ਅਤੇ ਤੇਲੰਗਾਨਾ (www.kudali.org) ਵਿਚ ਸਥਿਤ ਅੰਦੋਲਨ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਕੇਂਦਰ ਕੁਡਾਲੀ ਵਿਚ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਹਨ। ਸਾਡੇ ਸਮੂਹਿਕ ਭਵਿੱਖ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਅਤੇ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਸੋਚ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਕਈ ਤਰੀਕੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ: ਖੇਤੀ-ਪਰਿਆਵਰਣਕ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖੇਤਾਂ ਅਤੇ ਝੰਡਾਂ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕਰਨਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਉਗਿਆ ਭੋਜਨ ਖਾਣਾ, ਸਥਾਨਾਂ ਦੀ ਜੈਵਿਕ-ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਦਾ ਪਤਾ ਕਰਨਾ, ਲੋਕਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਵਾਤਾਵਰਣ, ਸੱਭਿਆਚਾਰ, ਭੋਜਨ, ਫੋਰਸਾਂ ਅਤੇ ਢਾਂਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਭੋਜਨ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਨੂੰ ਰੋਕਦੇ ਹਨ, ਮਿੱਟੀ, ਗੋਬਰ, ਬੀਜਾਂ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਲਾ, ਗੀਤ ਅਤੇ ਥਿਏਟਰ ਸਮੇਤ ਵਿਭਿੰਨ ਰਚਨਾਤਮਕ ਤਰੀਕਿਆਂ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਆਪਣੇ ਸਕੂਲ ਅਤੇ ਸਮੁਦਾਏ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣਾਂ (ਜਿਵੇਂ ਆਪਣੇ ਸਕੂਲਾਂ ਅਤੇ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵਧ ਰਹੀ ਸਬਜ਼ੀ) ਇਸ ਅਨੁਭਵ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਬੱਚਿਆਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੋਵਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਪਰਿਵਰਤਨ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ: ਆਪਣੇ ਭੋਜਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਅਤੇ ਖਪਤ ਦੇ ਪੈਟਰਨ 'ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਣ ਦੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕਾਰਵਾਈ।

ਡੈਕੋਲੋਨਾਜਿੰਗ ਅਤੇ ਮੁਕਤ ਇੰਟਰਜੀਨੀਅਰੇਸ਼ਨਲ ਅਤੇ ਅੰਤਰ-ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਿੱਖਿਆ ਅਮਲ ਭੋਜਨ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਲਈ ਆਯੋਜਨ ਦੇ ਬਲਾਕ ਬਣਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਯਕੀਨ ਦਿਵਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਫੂਡ ਐਂਡ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਐਂਪਾਇਰਜ਼ ਦੇ ਪੰਜੇ ਵਿਚੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਖੁਦਮੁਖਤਾਰੀ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਵਿਭਿੰਨ ਫੂਡ ਕਲਚਰਜ਼ ਦੇ ਆਪਣੇ ਹੱਕਾਂ ਦਾ ਬਚਾਅ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇੱਕ ਭਵਿੱਖ ਪੂਰਵਕ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਨਾਲ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਧਰਤੀ ਦੇ ਸਦਭਾਵਨਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।



ਭੋਜਨ ਪਰਭੂਸੱਤਾ ਅਲਾਇਸ

ਏ -21 ਸੈਣੀਪੁਰੀ ਸਿਕੰਦਰਾਬਾਦ -500094

ਤੇਲੰਗਾਨਾ, ਭਾਰਤ

www.foodsovereigntyalliance.wordpress.com

Seeds of resistance for food sovereignty
LEISA INDIA, March 2017



ਔਰਤਾਂ ਨੇ ਯੋਮ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਨੂੰ ਮੁਢ ਚਾਲੂ ਕੀਤਾ।

ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਖੋਜਾਂ: ਜਲਵਾਯੂ ਪਰਿਵਰਤਨ ਨਾਲ ਸਿੱਝਣ ਦੇ ਟਿਕਾਊ ਹੱਲ

ਟੀ ਜੇ ਜੇਮਸ ਅਤੇ ਸਟੇਬੀਨ ਕੇ

ਕੇਰਲਾ ਦੇ ਪਹਾੜੀ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੁਲਝਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰੈਕਟਿਸਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਨਵੀਨਤਾ ਨਾਲ ਅਪਣਾਉਣ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਸਥਿਰ ਹਲਾਤਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਨਵੀਨਕਾਰੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਲਗਾਉਣਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ।

ਪੇਰਮਡੇ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਸੋਸਾਇਟੀ (ਪੀ ਡੀ ਐੱਸ) ਕੇਰਲਾ ਵਿਚ ਇਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਗੈਰ ਸਰਕਾਰੀ ਸੰਸਥਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਕੇਰਲਾ ਦੇ ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਕਬਾਇਲੀ ਸਮੂਹਾਂ, ਕਿਸਾਨੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਸਮਾਜਾਂ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਪੀ.ਡੀ.ਐਸ. ਪਿਛਲੇ 18 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਨਵੀਨਤਾ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੇ ਕੇਰਲਾ ਦੇ ਉੱਚ ਜੋਖਮ ਵਾਲੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਤੋਂ 1000 ਤੋਂ ਵੱਧ ਖੋਜਾਂ ਦੀ ਸ਼ਨਾਖਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪੌਦਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ, ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ, ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਉਪਾਅ, ਮਿੱਟੀ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਪ੍ਰਬੰਧਨ, ਕੀਟ ਅਤੇ ਰੋਗ ਪ੍ਰਬੰਧਨ, ਕਟਾਈ, ਵਾਢੀ, ਪ੍ਰਾਸੈਸਿੰਗ ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

ਕੇਰਲਾ ਦੇ ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਜੰਗਲਾਂ ਦੁਆਰਾ ਢਕਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਅੱਧਾ ਜ਼ਮੀਨੀ ਹਿੱਸਾ ਢਾਲਣ ਲਈ ਭੂਗੋਲ ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਪਿੰਡ ਰਿਮੋਟ ਹਨ ਅਤੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਹੂਲਤਾਂ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀਆਂ ਖਾਸ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਉਦਯੋਗਿਕ ਸੈਕਟਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਰਕੀਟ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸੈਕਟਰ ਦੀ ਵੀ ਉੱਚ ਦਰਜੇ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਤਕਨੀਕਾਂ ਅਤੇ ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਮੰਡੀਕਰਨ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦੀ। ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ ਆਪਣੇ ਖੁਦ ਦੇ ਹੱਲ ਅਤੇ ਨਵੀਨਤਾ ਨੂੰ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨਾ, ਸੀਮਤ ਸਥਾਨਕ ਸ੍ਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਅਤੇ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਵਿਕਲਪ ਹੈ।

ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਖੋਜਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਧੇ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਘਾਟੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਸਾਨਾਂ ਅਤੇ ਮੂਲ ਵਸਨੀਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਖਾਸ ਅਵਿਸ਼ਕਾਰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਖਾਸ ਫਸਲ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਅਤੇ ਚੋਣ, ਸੌਕੇ ਰੋਧਕ ਘੱਟ ਫਸਲਾਂ ਦੇ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ, ਫਸਲੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਅਤੇ ਅੰਤਰ, ਰਵਾਇਤੀ ਤਬਦੀਲੀ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕੁਝ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਖੋਜਾਂ ਹਨ।

ਖਾਸ ਕਿਸਾਨ ਸਥਾਨ ਦੀ ਚੋਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਾਰ:-

ਮਿਰਚ, ਈਲਾਣਾ, ਕੌਫੀ, ਰਬੜ, ਚਾਹ, ਕਸਾਵਾ ਅਤੇ ਝੋਨੇ ਕੇਰਲਾ ਦੀਆਂ ਉੱਚੀਆਂ ਰਿਆਸਤਾਂ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਡੁਕੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀਆਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਫਸਲਾਂ ਹਨ। ਈਡੁਕੀ ਦੇ ਪਹਾੜੀ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਮੱਧ ਸਾਗਰ ਦੇ ਪੱਧਰ ਤੋਂ 800 ਤੋਂ ਵੱਧ 2400 ਮੀਟਰ ਲੰਬਾ ਹੈ। ਇਹ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕੋ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਵੱਖੋ ਵੱਖਰੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੱਧਰ ਤੇ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਇਲਾਮ (ਈਲੇਟਾਰੀਆ ਕਾਰਡਮੋਮ) ਨੂੰ ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਫਸਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਤਾਪਮਾਨ, ਬਾਰਸ਼ ਅਤੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਆਧੁਨਿਕਤਾ ਵਿੱਚ ਬਦਲਾਵ ਅਤੇ ਉਤਰਾਅ-ਚੜ੍ਹਾਅ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਅਤੇ ਐਲਰਜੀ ਦੇ ਉਤਪਾਦਨ ਵਿੱਚ ਗਿਰਾਵਟ ਆਈ ਹੈ।

ਅਸੀਂ ਕਈ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਈਲਾਈ ਦੇ ਕਈ ਕਿਸਮਾਂ ਦਾ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪਛਾਣੇ ਗਏ ਅਤੇ ਚੁਣੇ ਗਏ ਹਨ (ਸਾਰਣੀ 1 ਦੇਖੋ) ਖਾਸ ਉਚਾਈਆਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ, ਇਹ ਕਿਸਮ ਖਾਸ ਜਲਵਾਯੂ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਧੁੰਦ, ਨਮੀ, ਬਾਰਿਸ਼, ਉਚਾਈ ਅਤੇ ਤਾਪਮਾਨ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਕੁਦਰਤੀ ਚੋਣ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਸੁਚੱਜੀ ਪਾਲਣਾ ਅਤੇ ਸਥਾਨਕ ਹਾਲਤਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ

ਸਾਰਣੀ 1: ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤੀ ਈਲੈਦਾ ਦੇ ਸਥਾਨਕ ਕਿਸਾਨ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਥਾਨਾਂ ਲਈ ਢੁਕਵਾਂ

| | |
|--------------|---|
| ਤਿਰੁਪਾਲੀ: | 1100 ਮੀਟਰ ਤੋਂ 1200 ਮੀਟਰ (ਐਮਐਸਐਲ) |
| ਪਾਨੀਕੁਲੰਗੜਾ: | ਵੱਧ ਉਚਾਈ ਤੱਕ 1400 ਮੀਟਰ ਤੋਂ 2000 ਮੀਟਰ (ਐਮਐਸਐਲ) |
| ਇਲਾਰਜਨ: | 900 ਮੀਟਰ ਤੋਂ 1200 ਮੀਟਰ (ਐਮਐਸਐਲ) ਤਕ ਬਦਲਿਆ ਗਿਆ |
| ਹੈਰਡ: | ਘੱਟ ਉਚਾਈ (900 ਮੀਟਰ ਤੋਂ 1000 ਮੀਟਰ) ਐਮਐਸਐਲ ਵਿੱਚ ਬਦਲਿਆ ਗਿਆ |
| ਨਜਲਾਨੀ: | 1100 ਤੋਂ 1200 ਮੀਟਰ ਐਮਐਸਐਲ ਨੂੰ ਮਿਲਾਇਆ ਗਿਆ |
| ਕਨਿਲੀਅਮ: | ਮੈਦਾਨੀ ਲਈ ਢੁਕਵਾਂ |

ਪ੍ਰਸਾਰ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਸੌਟੀ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਦੇ ਢੰਗਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਲਾਹਾ ਦੀਆਂ ਸਹੀ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮੌਜੂਦਾ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾਵਾਰ, ਬਾਜ਼ਾਰ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ, ਬੀਮਾਰੀ ਅਤੇ ਸੌਕੇ ਪ੍ਰਤੀਰੋਧ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਖਪਤ, ਕੁਦਰਤੀ ਚੋਣ ਲਈ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਏ ਗਏ ਮਾਪਦੰਡ ਹਨ।

ਮਿਰਚ (ਪਾਇਪਰ ਨਿਗਰਾਮ) ਪੱਛਮੀ ਘਾਟ ਦਾ ਇੱਕ ਨਿਵਾਸੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮਿਰਚ ਦੀ ਜੈਨੇਟਿਕ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿਆਪਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮਿਰਚ ਇਕ ਹੋਰ ਫਸਲ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਮੌਸਮ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਮਿਰਚਾਂ ਦੀਆਂ 5 ਵੱਖੋ ਵੱਖਰੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕਾਮਯਾਬ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਜੋ ਕਿ ਕੇਰਲ ਦੇ



ਸਥਾਨਕ ਕਿਸਾਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸੁਵੰਨਤਾ ਵਾਪਸ ਆਉਂਦੀ ਹੋਈ।

ਮੌਜੂਦਾ ਖਾਸ ਮੌਸਮੀ ਅਤੇ ਮਿੱਟੀ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਲਈ ਯੋਗ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰੇ ਗਏ ਹਨ। ਨਵਿਆਉਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸਾਨ ਕੇ.ਟੀ. ਵਰਧਸ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਨੱਬੇ ਦੇ ਦਹਾਕਿਆਂ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਪੈਦਾ ਹੋਈਆਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਹਾਈਬ੍ਰਿਡ ਮਿਰਚ ਦੀਆਂ ਵਾਈਨ ਸੋਕਾ ਅਤੇ ਤੇਜ਼ ਝੱਖੜ (ਫਾਈਟਰਬੋਥਰਾ ਦੇ ਭਿਆਨਕ ਉੱਲੀ ਦੇ ਹਮਲੇ ਦੇ ਕਾਰਨ) ਦੁਆਰਾ ਤਬਾਹ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪੌਦਾ ਬਿਮਾਰੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸੋਕਾ ਅਤੇ ਬਿਮਾਰੀ ਰੋਧਕ ਗੁਣ ਸਨ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਉਸਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਫੈਲਾਇਆ। ਸਪਾਈਸ ਬੋਰਡ ਅਤੇ ਨੈਸ਼ਨਲ ਇਨੋਵੇਸ਼ਨ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਨੇ ਸੋਕੇ ਅਤੇ ਬਿਮਾਰੀ ਰੋਧਕ ਗੁਣਾਂ ਲਈ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦਿੱਤੀ।

ਰਵਾਇਤੀ ਅਤੇ ਸਥਾਨਕ ਫਸਲਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਤੋਂ ਚਾਲੂ ਕਰਨਾ :-

ਸਰਕਾਰੀ ਰਿਜ਼ਰਵ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਰਹਿ ਰਹੇ ਉਰਾਲੀ ਆਦਿਵਾਸੀ ਸਮੂਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੋਕੇ ਅਤੇ ਰੋਗ ਰੋਧਕ ਗੋਭੀ ਕਿਸਮਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਯਤਨਾਂ, ਕਿਸਾਨ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਸਫਲ ਕੇਸ ਹੈ। ਉਰਾਲੀ ਆਦਿਵਾਸੀ ਸਮੂਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਗਾਇਆ ਸਥਾਨਕ ਗੋਭੀ ਕਿਸਮਾਂ (ਵਿਗਾਨਾ ਐਸੋਸੀਏਟਸ) ਅਤਿ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੋਸ਼ਣ ਗੁਣਾਂ, ਘੱਟ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ, ਤਾਕਤ ਅਤੇ ਵਿਰੋਧ ਲਈ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹਨ। ਮਾਰਕੀਟ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਆਮ ਕਿਸਮ ਦੇ ਮਟਰ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਕਾਰਨ, ਬਹੁਤੇ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਅਣਦੇਖੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਰਾਲੀ ਆਦਿਵਾਸੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਕੁ ਔਰਤ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੋਭੀ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਸਾਂਭ ਸੰਭਾਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਿਆ ਹੈ। ਹਾਈਬ੍ਰਿਡ ਮਟਰ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਉਰਾਲੀ ਕਮਿਊਨਿਟੀਆਂ ਅਤੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਔਰਤਾਂ ਸਥਾਨਕ ਗੋਭੀ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਵਿੱਚ ਵਧੇਰੇ ਦਿਲਚਸਪੀ ਦਿਖਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਗੋਭੀ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਬੀਜਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਲਈ ਆਦਿਵਾਸੀ ਵਿਧੀਆਂ ਵੀ ਦਿਲਚਸਪ ਹਨ।

ਅਸੀਂ ਕਈ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਵਪਾਰਕ ਲਾਈਨਾਂ 'ਤੇ ਹਾਈਬ੍ਰਿਡ ਕਸਾਵਾ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਹੁਣ ਆਪਣੇ ਫਾਰਮਾਂ 'ਤੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀਆਂ ਕਸਾਵਾ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਖੇਤੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਾਈਬ੍ਰਿਡ ਕਿਸਮਾਂ 6 ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ 4-5 ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ ਉਪਜ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਦ ਕਿ ਸਥਾਨਕ ਕਿਸਮਾਂ 10 ਤੋਂ 12 ਮਹੀਨਿਆਂ ਲਈ ਉਪਜ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਰ ਮੌਸਮੀ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹਾਈਬ੍ਰਿਡ ਕਸਾਵਾ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਬਹੁਤ ਘਟ ਗਈ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਕਿਸਾਵਾ ਦੇ ਰਵਾਇਤੀ ਕਿਸਮਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਜਿਹਨਾਂ ਲਈ ਘੱਟ ਪਾਣੀ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਉੱਚ ਉਤਪਾਦਕਤਾ ਰੱਖੀ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਖੇਤੀ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਕਿਸਾਨ ਦੁਆਰਾ ਚੋਣ ਦੁਆਰਾ ਚੁਣੇ ਗਏ ਅੰਬਕਾਦਾਨ ਦੇ ਕਿਸਾਵਾ, ਹਾਲ ਦੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਚੁਣੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ।

ਫਸਲੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ :-

ਫਸਲ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਇੱਕ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਤਬਦੀਲੀ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਰਣਨੀਤੀ ਹੈ। ਇਡੁਕਕੀ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿਚ ਇਕ ਦੂਰ-ਦੁਰਾਡੇ ਪਿੰਡ ਸਿਮਮੇਤੂ ਤੋਂ ਇਕ ਦਿਲਚਸਪ ਮਾਮਲਾ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਕਾਫੀ ਅਤੇ ਝੋਨੇ ਮੁੱਖ ਫਸਲ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਡੁਕਕੀ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿਚ ਔਸਤਨ 3265 ਮਿਲੀਮੀਟਰ ਵਰਖਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿਚ 1995 ਤੋਂ 2003 ਤਕ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੋਕੇ ਦੀ ਗੱਲ ਹੋਈ ਹੈ। ਮੌਨਸੂਨ ਦੀ ਲਗਾਤਾਰ ਅਸਫਲਤਾ ਨੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਨਵੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਣਕ, ਰਾਗੀ (ਬਾਜਰੇ), ਯੈਮਜ਼ ਅਤੇ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। 2005 ਤੱਕ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਚੰਗੀ ਮੌਨਸੂਨ ਲੈਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਮੀਦ ਤੋਂ ਘੱਟ ਬਾਰਿਸ਼ ਮਿਲੀ। ਇਸ ਬਦਲਾਵ ਨੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਕਿ ਹੋਰ ਫਸਲਾਂ ਜਿਵੇਂ ਈਲਾਸਮ ਅਤੇ ਮਿਰਚ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ। ਵਰਤਮਾਨ ਵਿੱਚ, ਉਹ ਫਲਾਂ, ਗਾਜਰ, ਯੈਮਜ਼ ਅਤੇ ਅਮੋਰਫੋਫਾਲਸ ਵਰਗੀਆਂ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਅਲਕੋਹਲ, ਮਿਰਚ ਵਧਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਪਰਿਵਰਤਨ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਬਦਲਣ ਅਤੇ ਤਜਰਬੇ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨੂੰ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਬਦਲ ਰਹੇ ਮੌਸਮੀ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਣ।

ਇਟਰਕਰੋਪਿੰਗ:-

ਵਧਦਾ ਤਾਪਮਾਨ ਕਾਰਕਾਂ ਵਜੋਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਰਬੜ ਦੇ ਉਤਪਾਦਨ ਵਿਚ ਗਿਰਾਵਟ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਉਤਪਾਦਨ ਵਿਚ ਕਮੀ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ, ਕਿਸਾਨ ਰੇਸ਼ੇ ਦੇ ਨਾਲ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਰੋਰੂਟ (ਮਾਂਰਾਂਟਾ ਅਰੰਡਿਨਸੀਆ) ਰਬੜ ਦੇ ਵਾਢਿਆਂ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਢੁਕਵਾਂ ਇਟਰਕਰੋਪਿੰਗ ਹੈ। ਬਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੋਸੈਸਡ ਅਰਾਰੋਟ ਪਾਊਡਰ ਦੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮੰਗ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਸੰਸਾਧਿਤ ਤੀਰ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਲਈ ਮਾਰਕੀਟ ਕੀਮਤ ਬਹੁਤ ਉੱਚੀ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਪ੍ਰੋਸੈਸਿੰਗ ਵਿੱਚ ਮੁਸ਼ਕਲ ਦੇ ਕਾਰਨ ਕਿਸਾਨ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਨਾ ਨੂੰ ਪੈਦਾ



ਉਰਾਲੀ ਆਦਿਵਾਸੀ ਸਮਾਜ ਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਗੋਭੀ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਸਾਂਭ ਸੰਭਾਲ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਕਰਨ ਤੋਂ ਅਸਮਰੱਥ ਹਨ। ਮੈਨੂਅਲ ਪ੍ਰੋਸੈਸਿੰਗ ਅਤੇ ਬਾਰਰੋਟੋਟ ਪਾਊਡਰ ਦੀ ਪਾਊਡਰਿੰਗ ਸਮਾਂ ਬਰਬਾਦ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਾਫੀ ਕਠੋਰਤਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਇੱਕ ਕਿਸਾਨ ਅਵਿਸ਼ਕਾਰ ਏ.ਏ. ਥੌਮਸ ਨੇ ਪੈਨਿੰਗ ਮੈਨੂਟ ਦੀ ਇੱਕ ਮਸ਼ੀਨ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਆਸਾਨ ਅਤੇ ਕਠੋਰ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬਣਾਇਆ। ਪਾਊਡਰਿੰਗ ਮਸ਼ੀਨ ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ ਨੇ ਕਈ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਵਪਾਰਿਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਅਰਾਰੋਟ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਆ।

ਰਵਾਇਤੀ ਬਾਗਬਾਨੀ ਵਿਚ ਉਗਾਈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਕਾਫੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਕੌਫੀ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਇਹ ਇਕ ਹੋਰ ਨਵੀਨਤਾ ਹੈ। ਮਿਰਚ ਅਤੇ ਈਸਟਾਮਾਂ ਦੀ ਇੰਟਰਕਾਪਿੰਗ ਵੀ ਕੇਰਲਾ ਦੇ ਉੱਚ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਵਿਚ ਕਈ ਨਵੀਨਕਾਰੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਸੁਝ-ਬੁਝ ਅਤੇ ਸੁਝਾਅ:-

ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਨਵੀਨਤਾ ਦੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦੇ ਕੁਝ ਅੰਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਜਲਵਾਯੂ ਤਬਦੀਲੀ ਦੇ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕ ਸਾਧਨ ਵਜੋਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਨਵੀਂ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁਝ ਸੁਝਾਅ ਇਹ ਹਨ:-

ੳ) ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਨਵੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ, ਪਹੁੰਚ ਅਤੇ ਉੱਤਰਜੀਵੀਆਂ ਦੀਆਂ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀਕਰਨ, ਪੜਾਈਆਂ, ਪੂਰਕ, ਪ੍ਰਸਾਰਿਤ ਅਤੇ ਮਾਨਤਾਵਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹਨ।

ਅ) ਵਾਤਾਵਰਨ ਤਬਦੀਲੀ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸਥਾਨਕ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨ ਵਿਕਸਿਤ ਕਿਸਮਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਹੱਤਵ ਹੈ। ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ ਮਾਰਕੀਟ ਮੁੱਲ ਅਤੇ ਮੁੱਲ ਦੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨਾ, ਵਿਕਸਤ ਅਤੇ ਘੱਟ ਖੇਤੀ ਵਾਲੀਆਂ ਫਸਲਾਂ, ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ ਦੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿਚ ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰੇਗਾ। ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਖੋਜਾਂ ਫਸਲਾਂ 'ਤੇ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਪਾਰਕ ਮੁੱਲ ਹੈ। ਵਪਾਰਕ, ਬ੍ਰਾਂਡ ਅਤੇ ਮਾਰਕੀਟ ਮੁੱਲ ਬਣਾਉਣ ਨਾਲ ਪ੍ਰਯੋਗ ਦੇ ਲਈ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਅਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ੲ) ਸੌਕੇ ਅਤੇ ਬਿਮਾਰੀ ਰੋਧਕ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਿਕਸਤ ਅਤੇ ਸਥਾਨਕ ਕਿਸਮਾਂ ਨਾਲ ਕਰੌਸਬ੍ਰਿਡਿੰਗ ਦੁਆਰਾ ਪੌਦੇ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਰਚਲਨ ਹੈ।

ੳ) ਆਪਣੀਆਂ ਪਹਿਲਕਦਮੀਆਂ ਅਤੇ ਨਵੀਨਤਾਵਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਅਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ਕਾਂ ਲਈ ਤਕਨੀਕੀ ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਦੇਣ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ੴ) ਪ੍ਰੋਸੈਸਿੰਗ ਤਕਨਾਲੋਜੀਆਂ ਅਤੇ ਮੁੱਲ ਦੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਕਿਸਾਨ ਸਵਦੇਸ਼ੀ ਅਤੇ ਘੱਟ

ਵਿਅਕਤ ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਖੇਤੀ ਕਰਨ ਵਿਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਦਿਖਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਪਰ ਢੁਕਵੀਂ ਪ੍ਰੋਸੈਸਿੰਗ ਤਕਨਾਲੋਜੀਆਂ ਦੀ ਘਾਟ ਇਕ ਵੱਡੀ ਰੁਕਾਵਟ ਹੈ।

ਸਿੱਟਾ:-

ਦਿਹਾਤੀ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਅਤੇ ਲੋੜਾਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਨ ਅਤੇ ਖਾਸ ਸਥਾਨ ਹਨ। ਇਕਸਾਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਹੱਲ, ਖੇਤਰ ਖਾਸ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ। ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਅਤੇ ਸਰਗਰਮ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਵੀਨਤਾਕਾਰੀ ਕਿਸਾਨ ਸਥਾਈ ਹੱਲ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਹੈ। ਸਫਲ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਨਵੀਨਤਾ ਦੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਨੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਤਬਦੀਲੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੰਸਾਰਕ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਅਤੇ ਸਥਾਨਕ ਹੱਲਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਇਆ ਹੈ।

ਹਵਾਲੇ:-

ਕੇ. ਕਾਂਡਿਆਨਨ, ਕੇ.ਐਸ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਮੂਰਥੀ, ਐਸ.ਜੇ. ਅਨਕੇ ਗੌੜਾ ਅਤੇ ਐੱਮ. ਅਨੰਦਰਾਜ, ਮੌਸਮ ਤਬਦੀਲੀ ਅਤੇ ਕਾਲੀ ਮਿਰਚ ਦਾ ਉਤਪਾਦਨ। ਭਾਰਤੀ ਜਰਨਲ ਆਫ ਏਗਰੀਕਲਚਰ, ਮਸਾਲੇ ਅਤੇ ਮੈਡੀਸ਼ਨਲ ਪਲਾਂਟ, ਵੌਲ 16 (4) ਪੀ.32-35

ਐੱਮ. ਮੁਰਗਨ, ਪੀ.ਕੇ. ਸ਼ੈਟੀ, ਏ. ਅਨੰਬੀ ਅਤੇ ਆਰ. ਰਵੀ, ਭਾਰਤੀ ਆਇਲਮੈਂਟ ਪਹਾੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦਾ ਅਤੇ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਮੌਸਮ ਬਦਲਾਅ: ਇਲਾਮਾ ਉਤਪਾਦਨ ਅਤੇ ਸਥਿਰਤਾ ਲਈ ਪ੍ਰਭਾਵ, 2012, ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਜਰਨਲ ਆਫ ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਤੇ ਮੌਸਮੀ ਤਬਦੀਲੀ, 2 (4), ਪੀ. 368-390.



ਟੀ ਜੇ ਜੇਮਜ਼

ਸਲਾਹਕਾਰ, ਪੇਰਮੈਡ ਵਿਕਾਸ ਸੋਸਾਇਟੀ
ਪੇਰਮੈਡ ਪੀ.ਓ., ਇਡੁਕੀ ਕੇਰਲ - 685531
www.pdspeermade.com
ਈ-ਮੇਲ: james.tj6@gmail.com

ਸਟੇਬੀਨ ਕੇ

ਕੋਆਰਡੀਨੇਟਰ, ਪੇਰਮੈਡ ਵਿਕਾਸ ਸੋਸਾਇਟੀ
ਪੇਰਮੈਡ ਪੀ.ਓ., ਇਡੁਕੀ, ਕੇਰਲਾ- 685531
www.pdspeermade.com

Farmer innovations
Sustainable solutions to fight climate change
LEISA INDIA, June 2017

ਫਸਲੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਕਰਦਿਆਂ, ਬੁਰਾਕ ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਭੂਤਾ ਨੂੰ ਬਹਾਲ ਕਰਨਾ

-ਅੰਸ਼ੂਮਨ ਦਾਸ

ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਖੇਤ ਤੋਂ ਝਾੜ, ਪੋਸ਼ਣ ਅਤੇ ਆਮਦਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਕ ਕਿਸਾਨ ਪਰਵਾਰ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਫ਼ਾਇਦਿਆਂ ਦੀ ਵਾਢੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਆਧਾਰਤ ਖੇਤੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਮਾਪਣ ਵਾਸਤੇ ਸਾਨੂੰ ਵੱਖਰੇ ਮਾਪਦੰਡ ਵਰਤਣੇ ਪੈਣਗੇ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਸਮ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਵਾਤਾਵਰਨ ਆਧਾਰਤ ਖੇਤੀ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮਾਪਣ ਕਰਕੇ ਭਾਰਤ, ਨੇਪਾਲ ਅਤੇ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਵਾਲੇ ਖੇਤੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਪ੍ਰਤੀ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਹੋਏ ਹਨ।

ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੁਆਰਾ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਵਦੇਸ਼ੀ ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਘਟ ਕੇ 12-13 ਕਿਸਮ ਦੇ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਕੁਟੀਆ ਕੌਂਡਜ਼ ਨੂੰ ਪਰਦੇਸੀ ਐਚ.ਵਾਈ.ਵੀ. ਮੋਨੋਕਿਲਚਰਜ਼ ਅਤੇ ਪਰਦੇਸੀ ਖੇਤੀ ਅਭਿਆਸਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਫਸਲ ਦੀ ਭਿੰਨਤਾ ਨੂੰ ਘੱਟ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ, ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪੌਸ਼ਟਿਕ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਔਸਤ ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਵੀ ਘਟ ਗਿਆ।

ਇੱਕ ਗ਼ੈਰ-ਮੁਨਾਫ਼ਾ ਸੰਗਠਨ ਨਿਰਮਾਣ ਨੇ ਕੰਧਮਾਲ ਜ਼ਿਲੇ ਦੇ ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਫਸਲ ਦੇ ਜੀਵ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਨੂੰ ਮੁੜ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿਚ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਿਚ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿਚ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ :-

2011 ਵਿਚ, ਨਿਰਮਾਣ ਦੁਆਰਾ ਆਧੁਨਿਕ ਬਾਜ਼ਰੇ ਆਧਾਰਿਤ ਮਿਲੀ ਜੁਲੀ ਖੇਤੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਲਈ

ਕੁਝ ਦਹਾਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਤੱਕ, ਪੂਰਬੀ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜ ਉੜੀਸਾ ਦੇ ਕੰਧਮਾਲ ਜ਼ਿਲੇ ਦੇ ਆਦਿਵਾਸੀ ਕੁਟੀਆ ਕੌਂਡ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਇੱਕ ਹੀ ਹਿੱਸੇ 'ਤੇ ਘੱਟੋ ਘੱਟ 40-50 ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਕੀਤੀ। ਹਰੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਲਿਆਉਣ ਦੇ ਨਾਲ ਹਾਲਾਤ ਬਦਲ ਗਏ। ਹਰੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਤਕਨੀਕਾਂ ਦੀ ਸਥਿਸ਼ਿਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰੋਤਸਾਹਨ, ਉੱਚ ਉਪਜ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ (ਐਚ.ਵਾਈ.ਵੀ.) ਦੇ ਮੋਨੋਸਪਿਲਟਸ ਨੇ ਸਵਦੇਸ਼ੀ ਮਿਸ਼ਰਤ ਫਸਲਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਨੂੰ ਬਦਲਿਆ - “ਬਾਜ਼ਰੇਲ-ਮੱਕੀ-ਫਲਜੀਜ਼-ਕੰਦ“ 2011 ਤੱਕ, ਕੁਟੀਆ ਕੌਂਡ



ਕੁਟੀਆ ਕੌਂਡ ਦੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿੱਚ ਬਾਜ਼ਰੇ-ਆਧਾਰਿਤ, ਮਿਲੀ-ਜੁਲੀ ਖੇਤੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਦਾ ਭਰਪੂਰ ਗਿਆਨ ਹੈ

ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਯਸ਼ੋਦਾ ਮਾਝੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਤੀ ਸ਼੍ਰੀ ਅਸ਼ੋਕ ਮਾਝੀ, ਕੰਧਮਾਲ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਤੁਮੀਦੀਬੰਧਾ ਬਲਾਕ ਦੇ ਦੁਪੀ ਪਿੰਡ ਦੇ ਨਿਵਾਸੀ ਹਨ। ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਮਾਝੀ, ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਦਾ ਇੱਕ ਚੁਣਿਆ ਵਾਰਡ ਮੈਂਬਰ ਹੈ। ਪਰਿਵਾਰ ਕੋਲ ਤਿੰਨ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਉਪਜਾਊ ਵੱਡੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਆਲੂ, ਝੋਨੇ, ਦਾਲਾਂ, ਕੰਦ ਅਤੇ ਤੇਲਬੀਜ ਦੇ ਆਦਿਵਾਸੀ ਕਿਸਮਾਂ। ਇਹ ਪਰਿਵਾਰ ਪਹਾੜੀ ਢਲਾਣਿਆਂ ਨਾਲ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਪਰਿਵਾਰ ਅਣਚਿੱਤ ਗੈਰ-ਲੱਕੜ ਦੇ ਜੰਗਲੀ ਉਤਪਾਦਾਂ ਇਕੱਠਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਜੰਗਲੀ ਕੂੜਾ, ਮਸ਼ਰੂਮ, ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਪੱਤੇ ਅਤੇ ਫਲ। ਜੰਗਲੀ ਵਿਭਾਗ ਦੀਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਅਚਾਨਕ ਬਾਰਿਸ਼ ਪੈਟਰਨ ਕਾਰਨ, ਖੇਤੀ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਖੇਤਰ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਫਸਲੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਘਟੀ ਹੈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਘਰੇਲੂ ਖੇਤੀ ਉਤਪਾਦਨ ਵਿੱਚ ਗਿਰਾਵਟ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਵਦੇਸ਼ੀ ਬੀਜ ਕਿਸਮਾਂ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

2012 ਵਿੱਚ, ਨਿਰਮਾਣ ਦੇ ਦਖਲ ਨਾਲ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਮਾਝੀ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਮੁੜ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ। ਫਸਲਾਂ ਅਤੇ ਬੀਜ ਦੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਵਧਦੀ ਗਈ। ਮਾਝੀ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 7 ਤੋਂ ਵਧ ਕੇ 25 ਹੋ ਗਈ ਹੈ। 2 ਤੋਂ 7 ਸਪੀਸ਼ੀਜ਼ ਅਤੇ ਫਲੀਦਾਰ / ਦਾਲਾਂ ਦੀਆਂ 5 ਤੋਂ 12 ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਤੇਲ ਬੀਜ ਵਧ ਗਏ ਹਨ।

ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਮਾਝੀ ਨੇ ਫਸਲ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਦੇ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਵਿਸਥਾਰ ਕਰਨਾ ਸਿੱਖ ਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਮੌਸਮ ਦੀ ਅਣਗਿਣਤ ਦੀ ਫਸਲ ਨੂੰ ਬਚਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਫਸਲ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਕਰਕੇ ਫੁੱਲ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੌਰਾਨ ਅਣਪ ਛੁਟਾਵਲੀ ਮੀਂਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਚ ਕੇ ਉਸਦੀ ਦਾਲਾਂ ਦੀ ਫਸਲ ਬੇਅਸਰ ਰਹੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਬਾਕੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ 3 ਕੁਇੰਟਲ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਉਸ ਨੇ 7 ਕੁਇੰਟਲ ਦੇ ਦਾਣੇ ਕੱਢੇ। ਡਲ ਉਤਪਾਦਨ ਦੀ ਕਮੀ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਮੰਡੀ ਦੀ ਕੀਮਤ 40 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਕਿਲੋ ਤੋਂ ਵਧ ਕੇ 65 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਕਿਲੋ ਹੋ ਗਈ। ਮਾਝੀ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਵਧੀਆ ਆਮਦਨੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਪਰਿਵਾਰ ਨੇ ਅਰਧ-ਭੱਲੂ ਵਾਢੀ ਵੇਚ ਕੇ 42,250 ਰੁਪਏ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕੀਤੀ। ਪਰਿਵਾਰ 10,000 / - ਰੁਪਏ ਦਾ ਕਰਜ਼ਾ ਕਢਵਾ ਸਕਦਾ ਹੈ - ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਡੀਕਲ ਬਿੱਲਾਂ ਨੂੰ ਭਰਨ ਲਈ ਸਥਾਨਕ ਮਾਲੀਆ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਤੋਂ ਉਧਾਰ ਲਏ। ਪਰਿਵਾਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਖਰਚੇ ਲਈ 32,250 / - ਰੁਪਏ ਦੀ ਬਚਤ ਰਕਮ ਬਚਾਈ ਅਤੇ ਸਥਾਨਕ ਪੈਸਾ ਉਧਾਰ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਪੈਸਾ ਉਧਾਰ ਨਾ ਲੈਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ। ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਇੱਕ ਘਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇਦਰਾ ਅਵਾਜ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਫੰਡ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਸਨ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੇ ਘਰ ਦੀ ਉਸਾਰੀ 'ਤੇ ਕਬੂਤਰ ਮਟਰ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਤੋਂ ਬੱਚਤਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਹਿੱਸੇ ਖਰਚ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਘਰੇਲੂ ਭੋਜਨ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਜੀਵਣ ਮਿਆਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਆਮਦਨੀ ਵਿੱਚ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਮਾਝੀ ਨੇ ਕਿਹਾ: “ਅਨੂ ਨੂ ਏਕ ਜੇਲਾ ਅਤਤੇ ਏ, ਇਨ ਗਾਏ ਨਾ, ਰਿਗਾ ਅਤੇ ਸੀ, ਪੋਨੇ, ਮੇਜ ਈਜਜੇ ਓ ਜੋਲੈ ਟੀ, ਮੰਨਾ ਮੂ, ਆਜਾ ਸਿਲਾ ਟੇਸ ਦੁਖੋਤੀ ਰਹਿ ਅਨਮੂ ਮਾਂ” (ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਮਾਝੀ ਨੇ ਸੋਕੇ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੀ ਖੁਸ਼ੀ ਜ਼ਾਹਰ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ, ਭੋਜਨ ਅਤੇ ਰੁਜ਼ਾਨਾ ਸੁਰੱਖਿਆ 'ਤੇ ਤਬਾਹੀ ਮਚਾਈ ਹੋਈ ਸੀ।)

ਨਿਰਮਾਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਖਿੱਤੇ ਦੇ ਕੁਟੀਆ ਕੋਂਡਜ਼ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਅਤੇ ਪੌਸ਼ਟਿਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਕੰਧਮਾਲ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੀਆਂ 3 ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਦੇ 10 ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਰਵੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੁਟੀਆ ਕੋਂਡ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ 350 ਪਰਿਵਾਰ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ।

ਕੋਂਡ ਭਾਈਚਾਰਾ ਖੇਤੀਬਾੜੀ (ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਮੀਂਹ ਨਾਲ ਖੁਆਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ), ਪਹਾੜੀ ਢਲਾਣਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ (ਸਥਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਿਊਡੋ ਚਸਾ ਵਜੋਂ ਜਾਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ), ਗੈਰ-ਲੱਕੜ ਦੇ ਜੰਗਲੀ ਉਤਪਾਦਾਂ (ਐਨਟੀਐਫਪੀਜ਼) ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਅਤੇ ਵੇਚਣ ਵਾਲੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਡੋਂਡ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ (ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਪਹਾੜੀ ਹੈ), ਪਹਾੜੀ ਢਲਾਣਾਂ ਅਤੇ ਵਾਦੀਆਂ ਉੱਤੇ ਕਬਾਇਲੀ ਅਰਥਚਾਰੇ ਦੀ ਕੇਂਦਰੀ ਹੈ। ਫਸਲੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤ ਅਤੇ ਅਮੀਰ ਸਵਦੇਸ਼ੀ ਗਿਆਨ, ਕਬਾਇਲੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਗਰੀਬੀ ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ ਹੈ। ਕਰੀਬ 80 ਫੀਸਦੀ ਕੁਟੀਆ ਕੋਂਡ ਦੇ ਘਰਾਂ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਕਿਸਾਨਾਂ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਦੇ ਛੋਟੇ ਕਿਸਾਨ ਹਨ। ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਮਿੱਟੀ ਘੱਟ ਪਾਣੀ ਬਚਾਉਣ ਵਾਲੀ ਸਮਰੱਥਾ ਵਾਲੇ ਲਾਲ-ਆਲਮੀ ਮਿੱਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਸਾਉਣੀ ਸੀਜ਼ਨ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਭਾਰੀ ਮੀਂਹ ਅਤੇ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਢੇਰਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ।

ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅਧਿਐਨ ਖੇਤਰ ਦੇ ਉੱਚ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਬਾਜ਼ਰੇ ਸਫਲਤਾਪੂਰਵਕ ਵਧਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਕਾਰਨ ਸੀ

ਕਿ ਕੁਝ ਗਰੀਬ ਅਤੇ ਹਾਸ਼ੀਏ 'ਤੇ ਥੋੜੇ ਜਿਹੇ ਸਮਾਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਯੁਗਾਂ ਤੋਂ ਜੂਝੇ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਸਦੇ ਇਲਾਵਾ, ਬਾਜ਼ਰੇ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਵੀ ਸਵਦੇਸ਼ੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਲੋਕਾਚਾਰ ਵਿੱਚ ਡੂੰਘੀ ਜੜ੍ਹ ਹੈ, ਇਹ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਹੈ। ਕੁਟੀਆ ਕੋਂਡ ਭਾਈਚਾਰਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਪੱਖੀ ਬਾਜ਼ਰੇ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਸੁਮੇਲ ਨਾਲ ਰਹਿਣਾ। ਇਹ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕੁਟੀਆ ਕੋਂਡ ਅਜੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਆਧੁਨਿਕ ਬਾਜ਼ਰੇ-ਆਧਾਰਿਤ ਮਿਲੀ-ਜੁਲੀ ਖੇਤੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫਾਰਮਾਂ ਤੇ ਕੁਝ ਕੁ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਫਸਲ ਦੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ, ਸਿਰਫ 12 ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਸਵਦੇਸ਼ੀ ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿੱਚ ਬਾਜ਼ਰੇ ਦੀ ਖਪਤ ਵਿੱਚ ਕਮੀ ਆਈ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਖਾਣਾ ਹੈ, ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ ਦਾ ਦਾਖਲਾ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਗਿਆ ਹੈ। ਖਾਣਯੋਗ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਨੂੰ ਜਨਤਕ ਵੰਡ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਰਾਹੀਂ ਸਪਲਾਈ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਬਾਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਖਰੀਦਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਖਾਧ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਖਪਤ ਨੂੰ ਕਾਫ਼ੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਘਟਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਬਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਵੇਚੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਚਾਵਲ ਦੀ ਖਰੀਦ ਲਈ। ਦਾਲਾਂ ਦੇ ਖਪਤ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੁਝੇਵਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਚੌਲ, ਮਾਲ, ਸ਼ਰਾਬ ਆਦਿ ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਦਾਲਾਂ ਨਕਦ ਲਈ ਵੇਚੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ

ਇਲਾਵਾ ਕੁਟੀਆ ਕੋਂਦ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿਚ ਸਿਹਤ ਦੇਖ-ਰੇਖ ਦੇ ਔਸਤ ਪਰਿਵਾਰਕ ਖਰਚੇ ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਵੱਧ ਗਏ ਹਨ।

ਨਿਰਰਮਾਨ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਦੇ ਤਿੰਨ ਵੱਡੀਆਂ ਤਜਰਬਿਆਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ: ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਵਿੱਚ ਔਰਤਾਂ ਨੇ ਖੁਦ ਨੂੰ ਸਵਦੇਸ਼ੀ ਖੇਤੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ ਹੈ ਪਰ ਮਾਨਤਾ ਦੀ ਘਾਟ ਹੈ; ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਅਧਾਰਤ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬੀਜ ਬੈਂਕ ਅਤੇ ਬੀਜ ਤਿਉਹਾਰ ਲਗਭਗ ਖਤਮ ਹੋ ਗਏ ਹਨ; ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਡੋਂਗਰਾਂ ਅਤੇ ਰਵਾਇਤੀ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਹੈ, ਇਹਨਾਂ ਅਧਿਐਨਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ, ਨਿਰਮਾਣ ਨੇ ਸਵਦੇਸ਼ੀ ਮਹਿਲਾ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣ ਲਈ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤੀਆਂ; ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਅਧਾਰਤ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬੀਜ ਬੈਂਕਾਂ ਅਤੇ ਬੀਜ ਤਿਉਹਾਰਾਂ ਨੂੰ ਬਹਾਲ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਸਥਾਨਕ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ (ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਔਰਤਾਂ) ਨੂੰ ਡੋਂਗਰ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਅਤੇ ਰਵਾਇਤੀ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਉੱਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਕੁਟੀਆ ਕੋਂਡ ਦੇ ਭੋਜਨ ਦੀ ਸਰਵਉਚਤਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇਕ ਸਾਧਨ ਵਜੋਂ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਸਬੰਧਤ ਹਨ।

ਸਵਦੇਸ਼ੀ ਖੇਤੀ ਦੇ ਅਭਿਆਸਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ :-

ਸਾਲ 2012 ਵਿੱਚ, ਨਿਰਮਾਣ ਨੇ ਮਿਸ਼ਰਤ ਜੀਵ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਅਤੇ ਟਿਕਾਊ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਪ੍ਰਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਪਹਿਲਾ ਕਦਮ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ, ਸਹਿਭਾਗੀ ਪੇਂਡੂ ਮੁਲਾਂਕਣ (ਪੀਆਰਏ) ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਆਧਾਰਲਾਈਨ ਜਾਣਕਾਰੀ ਇਕੱਠੀ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਪਰਿਵਾਰਕ ਆਮਦਨ ਵਰਗੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਹਿਲੂਆਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ, ਸਵਦੇਸ਼ੀ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਅਮਲਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ, ਬੀਜ ਦੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਆਦਿ ਦੀ

ਮਾਤਰਾ ਆਦਿ। ਆਪਣੇ ਸਥਾਨਕ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਿਹਾਰ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਕਰਨ ਲਈ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਸਵਦੇਸ਼ੀ ਫਸਲੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ, ਸਵਦੇਸ਼ੀ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਅਭਿਆਸਾਂ ਅਤੇ ਟਿਕਾਊ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੇ ਖਾਤਮੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਪੱਧਰ ਦੀ ਬੈਠਕ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਬਾਜ਼ਰੇ ਆਧਾਰਿਤ ਮਿਲੀ-ਜੁਲੀ ਖੇਤੀ 'ਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਦਾ ਕੰਮ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਦਖਲ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਸਾਲ ਦੌਰਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਸਾਲ, ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਟਿਕਾਊ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਅਭਿਆਸਾਂ 'ਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਮਿਕਸਡ ਫਾਰਮਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੈਕਟਿਸ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਸਵਦੇਸ਼ੀ ਮਿਲਾਵਟ ਅਤੇ ਜੀਵ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਖੇਤੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਸਕਣ।

ਬੀਜ ਦੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਨੂੰ ਬਹਾਲ ਕਰਨਾ :-

ਸਾਡੇ ਦਖਲ ਦੀ ਮੁੱਖ ਰਣਨੀਤੀ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੇ ਢੰਗਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਸੀ, ਜੋ ਖਾਣੇ ਦੇ ਉਤਪਾਦਨ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਕਾਬੂ ਨੂੰ ਜ਼ਾਹਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਆਦਿਵਾਸੀ ਖੇਤੀ-ਜੈਵ-ਵਿਵਿਧਤਾ ਦੇ ਬਚਾਅ ਲਈ ਸੀ। ਔਰਤਾਂ ਅਤੇ ਪਿੰਡ ਪੱਧਰ ਦੇ ਸੰਸਥਾਨਾਂ (ਵੀ.ਆਈ.ਆਈ.) ਦੇ ਨਾਲ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀਆਂ ਬੈਠਕਾਂ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਤਕਰੀਬਨ 21 ਪਿੰਡ ਪੱਧਰ ਸੰਸਥਾਨ ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਬਾਜ਼ਰੇ ਆਧਾਰਿਤ ਭਾਈਚਾਰਕ ਬੀਜ ਬੈਂਕਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ 'ਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਕਮਿਊਨਿਟੀ-ਅਧਾਰਿਤ ਬੀਜ ਬੈਂਕਾਂ ਤੋਂ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀਆਂ ਬੀਜਾਂ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਵਰਤਮਾਨ ਵਿੱਚ 27 ਸਮੁਦਾਏ ਆਧਾਰਤ ਬੀਜ ਬੈਂਕਾਂ ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, 27 ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਕਰੀਬ 600 ਕਿਸਾਨਾਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।



ਫੋਰੈਸਟ ਰਾਈਟਸ ਐਕਟ ਤੇ ਟਰੇਨਿੰਗ ਸੈਸ਼ਨ

ਭਾਈਚਾਰੇ ਲਈ ਹਿਰਲੋਮ ਬੀਜ ਦੀ ਲੋੜ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਥਾਨਕ ਚੋਣ ਦੇ 12 ਸਵਦੇਸ਼ੀ ਫਸਲਾਂ ਦੇ ਹਿਰੋਲੋਮ ਬੀਜ ਸਥਾਨਕ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਸਪੁਰਦ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਜਿਵੇਂ ਇਕ ਸਾਲ ਦੀ ਬੀਜ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ, ਰੱਖਿਆ ਲਈ। ਵਰਤਮਾਨ ਵਿੱਚ, ਇਕ ਭਾਈਚਾਰਕ ਆਧਾਰਤ ਬੈਂਕਾਂ ਦੀਆਂ 55 ਕਿਸਮਾਂ ਦੀਆਂ ਜੰਗਲੀ ਬੂਟੀਆਂ ਦੇ ਬੀਜਾਂ ਦੀ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਬਾਜ਼ਰੇ, ਮੱਕੀ, ਦਾਲਾਂ, ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਅਤੇ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਕੰਦ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

ਕੰਧਮਾਲ ਵਿਚ ਬੋਰਲਾਗ ਯਾਤਰਾ 'ਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਬੀਜ ਦਿੱਤੇ ਗਏ:-

ਉੜੀਸਾ ਦੇ ਕੰਧਮਾਲ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿਚ ਕੁਟੀਆ ਕੌਂਦ ਭਾਈਚਾਰੇ, ਹਰ ਸਾਲ ਫਰਵਰੀ-ਮਾਰਚ ਦੌਰਾਨ ਪਿੰਡ ਦੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਹਫ਼ਤੇ ਦੇ ਲੰਬੇ ਸਲਾਨਾ ਆਧੁਨਿਕ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਭਾਈਚਾਰਕ ਬੀਜ ਤਿਉਹਾਰ ਮਨਾਉਂਦੇ ਹਨ ਇਸ ਸਾਲ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਵੇਅ ਦਾ ਤਿਉਹਾਰ 5 ਮਾਰਚ, 2017 ਨੂੰ ਓਲਡਿਆ ਦੇ ਕੰਧਮਾਲ ਜ਼ਿਲੇ ਦੇ ਤੁਮੁਦੀਭਾਂ ਬਲਾਕ ਦੇ ਬੇਲਗੜ ਪਿੰਡ ਪੰਚਾਇਤ ਦੇ ਤੁਕਾਲਾ ਪਿੰਡ ਵਿਖੇ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ 5 ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਦੇ ਸਥਾਨਕ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੇ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ 600 ਤੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਆਦਿਵਾਸੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਤਿਉਹਾਰ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ

ਤਿਉਹਾਰ ਕੁਟੀਆ ਕੌਂਦ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜੋ ਔਰਤਾਂ ਆਪਣੇ ਸਿਰਾਂ ਤੇ ਬੀਜ ਲੈ ਕੇ ਆਈਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਤਾਮਿਲਾਂ ਦੇ ਖੇਤ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਅਮੀਰ ਬੀਜਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ

ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੁਆਰਾ 90 ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਿਸਮ ਦੇ ਬਾਜਰੇ, ਦਾਲਾਂ ਅਤੇ ਤੇਲ ਬੀਜਾਂ ਦੇ ਬੀਜ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਤ ਕੀਤੇ ਗਏ

ਇਹ ਆਦਿਵਾਸੀ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਦੇਸ਼ੀ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨ, ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਆਦਾਨ-ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣ ਲਈ ਇਕ ਮੰਚ ਸੀ ਆਦਿਵਾਸੀ ਔਰਤ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਬਾਜਰੇ, ਦਾਲਾਂ, ਤੇਲ ਬੀਜਾਂ ਅਤੇ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦੇ ਬੀਜਾਂ ਦੀਆਂ ਸਵਦੇਸ਼ੀ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੀ ਸਵੈ-ਚਿੰਤਾ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਕੁਟੀਆ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਅਮੀਰ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਬਾਇਓ ਵਾਈਡ ਵਾਈਡ ਪ੍ਰੋਵਿਜ਼ੀਅਲ ਸਿਸਟਮ ਬਾਰੇ ਸਮਝ ਕੀਤੀ ਜੋ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਵਿਕਸਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਪੀੜ੍ਹੀ ਤੋਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਤੱਕ, ਸਨਮਾਨ ਅਤੇ ਸ਼ੁਕਰਾਨੇ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਪਾਸ ਕੀਤੀ ਗਈ

ਨਿਰਮਾਨ, ਕੁਟੀਆ ਕੰਧ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਦੀ ਰਵਾਇਤੀ ਫੰਡ ਫੈਲਾਉਣ ਲਈ ਕਲੱਸਟਰ ਪੱਧਰ 'ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਹੇਮੰਤ ਦਾਸ ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਮੀਤੀ ਮੋਹੰਤੀ, ਏਟੀਮਾ, ਡਿਪਟੀ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਸ਼੍ਰੀ ਦਲੀਪ ਸੁਬੁਡੀ, ਫੀਲੈਂਸ ਪੱਤਰਕਾਰ, ਸ਼੍ਰੀ ਬਸੰਤ ਨਾਕ, ਪ੍ਰਮੋਦ ਦਾਸ ਸਮਾਜਿਕ ਕਾਰਕੁਨ ਅਤੇ ਰਾਜ ਕਨਵੀਨੀਟੋਰ ਦੇ ਬਿਜੇ ਨਾਇਕ ਨੇ ਧੰਨਤ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਤਿਉਹਾਰ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰਾ ਕੀਤਾ ਖੇਤੀ ਜੈਵ-ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਲਈ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਸਾਂਤਾਕੇਲੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਮਿਸਤਰੀ ਰਾਜਿਟੀ ਮਾਝੀ, ਪਿੰਡ ਪੁਕਰ ਦੇ ਮਿਸ. ਸੁਖੰਤੀ ਮਾਝੀ, ਪਿੰਡ ਸਾਰਦਪੁਰ ਦੇ ਮਿਸ. ਬੁੱਢੂ ਪਟਮਾਜੀ ਅਤੇ ਪਿੰਡ ਬੇਤਾਬਾਈ ਦੇ ਮੋਨਾਲੀ ਪਤੋਟੋਸ਼ੀ ਅਤੇ 2 ਪਿੰਡਾਂ ਆਈ, ਈ, ਦੇਵਗਾਡਾ ਅਤੇ ਕਲਾਮਗੁਡਾ ਸਨ, ਜਸ਼ਨ ਦੌਰਾਨ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ

ਭਾਈਚਾਰਕ ਬੀਜਾਂ ਦਾ ਤਿਉਹਾਰ ਕੁਟੀਆ ਕੌਂਦ ਦੇ ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਨਾਚ ਦੇ ਨਾਲ ਸਿੱਧ ਹੋਇਆ, ਕੰਧਮਾਲ ਵਿਚ ਕੁਟੀਆ ਕੌਂਦ ਅਤੇ ਕੌਂਦ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿਚ ਆਦਿਵਾਸੀ ਬੀਜਾਂ ਨੂੰ ਵੰਡਦੇ ਹੋਏ



ਆਧੁਨਿਕ ਮੱਕੀ ਦੀਆਂ 6 ਕਿਸਮਾਂ, ਆਧੁਨਿਕ ਮੱਕੀ ਦੀਆਂ 3 ਕਿਸਮਾਂ, ਥੋੜ੍ਹੇ ਬਾਜਰੇ ਦੀਆਂ 3 ਕਿਸਮਾਂ, ਬਾਯਰਨੇਰ ਬਾਜਰੇ ਦੀਆਂ ਦੋ ਕਿਸਮਾਂ, ਮੋਤੀ ਬਾਜਰੇ ਦੀਆਂ 2 ਕਿਸਮਾਂ, ਫੋਕਟੈਲ ਬਾਜਰੇ ਦੀਆਂ 3 ਕਿਸਮਾਂ, ਜੂਨੀ ਦੀਆਂ 2 ਕਿਸਮਾਂ, ਗੋਭੀ ਮਟਰ ਦੀਆਂ 4 ਕਿਸਮਾਂ, ਗਊ ਮਟਰ ਦੀਆਂ 2 ਕਿਸਮਾਂ, ਚਾਵਲ ਬੀਨ ਦੀਆਂ 3 ਕਿਸਮਾਂ, ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ 4 ਕਿਸਮਾਂ, ਕਾਲਾ ਗ੍ਰਾਮ ਦੀਆਂ ਦੋ ਕਿਸਮਾਂ, ਘੋੜੇ ਦਾ ਗ੍ਰਾਮ ਅਤੇ 17 ਕਿਸਮ ਦੇ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਕੰਦ, ਬਾਜਰੇ ਆਧਾਰਿਤ ਮਿਕਸਡ ਪਲਾਂਟ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਅਧੀਨ, ਨਾਈਜੀਰ ਅਤੇ ਤਿਲ ਦੇ 7 ਕਿਸਮਾਂ ਦੀਆਂ ਸਬਜ਼ੀਆਂ, 17 ਕਿਸਮ ਦੇ ਖਾਣ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਕੰਦ, 2 ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਹਜ਼ਾਰ, ਅਦਰਕ, ਲਸਣ, ਮਿਰਚ, ਪਿਆਜ਼ ਅਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਸਥਾਨਕ ਮਿਸ਼ਰਤ ਅਨਾਜ ਅਤੇ ਦਾਲਾਂ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਸਵਦੇਸ਼ੀ ਫਸਲਾਂ, ਕਮਿਊਨਿਟੀ-ਆਧਾਰਤ ਬੀਜ ਬੈਂਕਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਅਤੇ ਸਵਦੇਸ਼ੀ ਖੇਤੀ-ਜੈਵ-ਵਿਵਿਧਤਾ ਦੇ ਬਚਾਵ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਭਾਈਚਾਰਕ ਬੀਜ ਤਿਉਹਾਰ ਬੀਜ ਅਦਲਾ-ਬਦਲੀ ਦੀ ਸਹੂਲਤ:-

ਕੁਟੀਆ ਕੌਂਦ ਸਮਾਜ ਫਸਲ ਦੀ ਵਾਢੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਥਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ

ਬੋਰਲਾਗ ਯਾਤਰਾ ਨਾਂ ਨਾਲ ਮਸ਼ਹੂਰ ਜੈਵ-ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਉਤਸਵ ਮਨਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਿਉਹਾਰ ਨੂੰ ਮਾਤਾ ਧਰਤੀ ਅਤੇ ਬੀਜਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਨ ਲਈ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖੇਤੀ ਦਾ ਅਧਾਰ ਹੈ। ਬੀਜਾਂ ਦੇ ਤਿਉਹਾਰਾਂ ਨੇ ਨਾ ਸਿਰਫ ਘਰੇਲੂ ਜੰਗੀ ਬੀਜਾਂ ਨੂੰ ਵਟਾਂਦਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਪਲੇਟਫਾਰਮ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਬਲਕਿ ਸਥਾਈ ਵਿਰਾਸਤੀ ਬੀਜ ਦੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਅਤੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਰਿਪੋਜ਼ਿਟਰੀ ਵਜੋਂ ਵੀ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਨਿਰਮਾਨ ਪਿਛਲੇ ਚਾਰ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਬੁਰੰਗ ਯਾਤਰਾ ਦਾ ਜਸ਼ਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸਾਲ 2016 ਵਿੱਚ ਹੀ, 700 ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਿਸਾਨ ਭਾਈਚਾਰੇ ਆਧਾਰਤ ਬੀਜ ਤਿਉਹਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ। 60 ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਉੱਤਰਾਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਬੀਜ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵਟਾਂਦਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ, ਔਰਤ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਜੈਵਿਕ-ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਦੇ ਤਿਉਹਾਰ ਵਿਚ ਇਕ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ।

ਜ਼ਮੀਨ ਉੱਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ:-

ਕੁਟੀਆ ਕੌਂਦ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਇਕ ਹੋਰ ਚੁਣੌਤੀ ਪੂਰਨ ਮੁੱਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਆਮ



ਮਹਿਲਾ ਕਿਸਾਨ ਭਾਈਚਾਰੇ ਆਧਾਰਤ ਬੀਜ ਬੈਂਕਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਹਨ

ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਰਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਅਤੇ ਸਮੁੱਚੀ ਸਮੁਦਾਇਕ ਸਾਧਨਾਂ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਤੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਨਾ-ਮਾਨਤਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਔਰਤਾਂ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੀ ਕੁੰਜੀ ਹਨ, ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਤੌਰ ਤੇ ਵਰਤੇ ਗਏ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਉੱਤੇ ਸਥਾਨਕ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਮਾਨਤਾ ਦੀ ਸੁਵਿਧਾ ਲਈ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਵੀ ਬਾਜ਼ਰੇ ਆਧਾਰਿਤ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਲਈ ਢੁਕਵੀਆਂ ਹਨ। ਜੰਗਲ ਅਧਿਕਾਰ ਐਕਟ (ਐਫ. ਆਰ. ਏ.) ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਤੇ ਸਥਾਨਕ ਭਾਈਚਾਰੇ ਲਈ ਭੰਗਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਉੱਤੇ ਦਾਅਵੇ ਦਾਖਲ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਵਿਧੀਆਂ ਸਮੁੱਚੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਵਲੰਟੀਅਰਾਂ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਰਤੀ ਗਈ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਤੇ ਕੁੱਲ 89 ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਨਿੱਜੀ ਜ਼ਮੀਨ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਹਨ। ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਟਰਨਾਮੈਂਟ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਮਾਲਕੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਲਗਭਗ 15 ਕੁਟੀਆ ਕੋਂਦ ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਜੰਗਲਾਤ ਸਰੋਤਾਂ ਤੇ ਭਾਈਚਾਰਕ ਅਧਿਕਾਰ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਭੂਮੀ / ਸੰਸਾਧਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸਹੀ ਦੀ ਪਛਾਣ ਸਰੋਤਾਂ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਹਿੱਸੇਦਾਰੀ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ, ਖੁਰਾਕ ਉਤਪਾਦਨ ਅਤੇ ਖੁਰਾਕ ਸੰਪੱਤੀ ਦੇ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਉਸੇ ਹਿੱਸੇ ਲਈ ਉਪਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਵੀ ਵਾਧਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅਨਾਜ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਬੀਜਾਂ ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ ਨੇ ਕਮਵਾਰ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀ ਲੰਬਾਈ 45-60 ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵਧਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਕੁਟੀਆ ਕੋਂਦ ਭਾਈਚਾਰਾ ਖਾਣ ਪੀਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਨੇੜੇ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਤੋਂ ਬਾਜ਼ਰੇ ਆਧਾਰਿਤ ਜੈਵਿਕ-ਵਿਭਿੰਨ ਖੇਤੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਪੁਨਰ ਸੁਰਜੀਕਰਣ ਰਾਹੀਂ ਔਰਤਾਂ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਿਆਨ ਦੇ ਨਾਲ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਖੇਤੀ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸੰਕਟ ਲਈ ਹੱਲ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਸ਼ੁਕਰਾਨੇ ਨਿਰਮਾਨ ਕੰਧਮਾਲ ਵਿਚ ਇਸ ਪਹਿਲਕਦਮੀ ਲਈ ਮੀਲੈਟਜ਼ ਨੈਟਵਰਕ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਅਤੇ ਐਕਸੀਏਡ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਡਾ. ਨਿਰਮਾਨੰਦ ਸਵਾਨ, ਫਾਰਮਿਗ ਸਿਸਟਮ ਮਾਹਿਰ

ਪ੍ਰਸ਼ਾਂਤ ਮੁਹੰਤੀ, ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਨਿਰਮਾਨ,
ਐਸ -3 / 751- ਨਿਲਾਦਰੀ ਵਿਹਾਰ, ਪੀਓ: ਸੈਲਸ਼ੀ ਵਿਹਾਰ,
ਭੁਵਨੇਸ਼ਵਰ - 751021, ਭਾਰਤ.
ਈ-ਮੇਲ: prasant@nirmanodisha.org
ਵੈੱਬਸਾਈਟ: <http://www.nirmanodisha.org>

Reviving crop biodiversity, restoring food sovereignty

LEISA INDIA, March 2017

ਸਿੱਟਾ:- ਕਮਿਊਨਿਟੀਆਂ ਨੇ ਅਨੁਭਵ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਿਰਫ ਉਪਜ